

İŞ DÜNYASINDA VE ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDE ENGELLİ KADINLARA YÖNELİK CİNSEL TACİZ

Bu çalışma, Birleşmiş Milletler'in Engellilik, Kapsayıcılık ve Kesişimsellik Görev Ekibi (GTDDI) Küresel Kadın Koordinatörü AH Monjurul Kabir (disability.inclusion@unwomen.org) ile işbirliği içinde, Cinsel Tacizin ve Diğer Ayrımcılık Biçimlerinin Ele Alınması Sözcüsü ve Yürütme Koordinatörü Ofisi tarafından yayımlanmıştır.

Bu yayını hazırladığı ve istişareleri düzenlediği için Yürütme Koordinatörü Ofisi'nde Politika Analisti olarak görev yapan Rosario Grimà Algora'ya da özel olarak teşekkür ederiz. Yayın düzenlemesi İcra Koordinatörü Purna Sen tarafından yapılmıştır.

2020 BM Kadın Birimi. Tüm hakları saklıdır

Tasarım: Dammsavage Inc.

İŞ DÜNYASINDA VE ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDE ENGELLİ KADINLARA YÖNELİK CİNSEL TACİZ

BM KADIN BİRİMİ

New York, Ağustos 2020

TEŞEKKÜR

Bu rehberin hazırlanması için BM Kadın Birimi tarafından düzenlenen istişarelere katılarak deneyimlerini, analizlerini ve uzmanlıklarını cömertçe paylaşan herkese teşekkür ederiz.

Engelli Kadınlar için Savunuculuk Girişimi (AWWDI) (Nijerya),

Alianza de Organizaciones por los Derechos de las Personas con Discapacidad (Uruguay),

Autistic Minority International (Uluslararası), Asdown Colombia (Kolombiya),

Asociación de Mulleres con Discapacidade de Galicia (İspanya),

Asociación Paz y Esperanza (Bolivya, Ekvador ve Peru),

Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y/u Orgánica (COCEMFE),

Confederación Estatal de Mujeres con Discapacidad (CEMUDIS) (İspanya),

Engelli Hakları Komitesi (Uluslararası),

DisAbled Women's Network (DAWN) Canada (Kanada),

Eco Century Technologies (Kanada), Avrupa, Engellilik Forumu (Avrupa),

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (Avrupa)

Avrupa Sağırlar Birliği (Avrupa),

Femmes pour le Dire, femmes pour Agir (Fransa),

Federación Nacional de Mujeres con Discapacidad (Peru),

Finnish Federation of the Visually Impaired (Finlandiya),

Fundació Catalana Síndrome de Down (İspanya), Fundación CERMI Mujeres (İspanya),

Fundación Once (İspanya), Inclusion Europe (Avrupa),

Uluslararası Engellilik İttifakı (Uluslararası),

Movimiento Estamos Tod@s en Acción (META) (Latin Amerika),

Nepal Engelli Kadınlar Derneği (NDWA) (Nepal),

Red por los Derechos de las Personas con Discapacidad (REDI) Mujeres (Arjantin),

Red Latinoamericana de Organizaciones No Gubernamentales de Personas con Discapacidad y sus Familias (RIADIS) (Latin Amerika),

Rising Flame (Hindistan),

Ruanda Engelli Kadınlar Örgütü (Ruanda),

Syracuse University College of Law (ABD), Women Challenged to Challenge (Kenya), Women Enabled International (Uluslararası) ve

Dünya Bankası (Uluslararası).

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

<i>I. GENEL KAVRAMLAR</i>	<i>4</i>
1.1 Engelli kişiler	4
1.2 Cinsel taciz	5
<i>II. GÜÇ VE EŞİTSİZLİKLER</i>	<i>6</i>
2.1 Kesişimsellik	6
2.2 Engellilere yönelik ayrımcılık ve insan haklarına dayanan engellilik modeline geçiş	7
2.3 Şiddetin Sürekliliği	8
<i>III. ENGELLİ KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIĞIN ANLAŞILMASI</i>	<i>9</i>
3.1 Ayrımcılık	9
3.2 2020 Koronavirüs salgını sırasında ayrımcılık	10
3.3 Engelli kadınlara yönelik şiddet	11

IV. İŞ DÜNYASINDA VE KAMPÜSTE CİNSEL TACİZ

4.1 İş dünyası	14
4.2 Üniversite kampüsleri	14
4.3 Cinsel tacizi ortadan kaldırmaya yönelik politikalar, prosedürler ve uygulamalar	15

V. ADALETE ERİŞİM

VI. KÜLTÜREL DEĞİŞİM

VII. SONUÇ

EK 1: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL NORMATİF STANDARTLAR

	23
--	----

GİRİŞ

Ayrımcılığı ve kadınlara yönelik her türlü şiddeti sona erdirmek için verilen taahhütler, failerin hedef aldığı ve risk altında bulunan herkes için büyük bir önem taşır. Engelli kadınlar ve kız çocukları; insan haklarından eksiksiz bir şekilde yararlanma hakkına sahiptir. Cinsel tacize son vermeye yönelik çalışmalarda, toplumsal cinsiyet ve engellilik arasındaki bağlantıların daha fazla vurgulanması gerekmektedir. Engelli hakları, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ortak yaklaşımlar; engelli kadınların ve kız çocuklarının yaşamlarına, deneyimlerine ve görüşlerine odaklanmalıdır ve henüz bunlar çalışmaların merkezinde yer almamaktadır.

Çalışmamızın yapısal ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ve hakların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmasını istiyorsak onların "Bizimle ilgili hiçbir şey, biz olmadan olmaz!" çağrısını dikkate almamız gerekir.

Herkes için eşitlik, bu koşula bağlıdır.

Bu yaygın hazırlanırken engelli kadınlarla yapılan istişarelerden yararlanılarak onların deneyimleri ve bilgileri bu çalışmanın merkezine yerleştirilmiştir. Daha önce yayımlanan iki çalışmadan da yararlanılmıştır: "Towards an end to sexual harassment: The urgency and nature of change in the era of #MeToo" (2018) ve "What will it take? Promoting cultural change to end sexual harassment" (2019). Bu çalışma, cinsel tacizi, engelli kadınların yaşamlarında tezahür ettiği şekilde ele almak için kesişimsel yaklaşımların geliştirilmesine katkıda

bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, politika yapıcılara aşağıda belirtilen faaliyetleri acilen yürütmeleri için tavsiyeler ve destek sunulmaktadır:

- (i) Engelli haklarının desteklenmesi kapsamında kadınlara yönelik ayrımcılığı sona erdirmeye çabalarının güçlendirilmesi ve
- (ii) Engelli haklarının ve topluluğun bilgilerinin kadınlara yönelik ayrımcılığı sona erdirmeye çabalarının merkezine yerleştirilmesi.

Bu çalışmada, cinsel taciz (veya cinsel şiddet) ve engellilik deneyimleriyle ilgili belgelerin sınırlı olduğu kabul edilerek söz konusu hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Engelli kadınlar dünya kadın nüfusunun beşte birini oluşturur. Engellilik, toplumsal cinsiyet ve ayrımcılık; kadınların yaşamlarını şekillendiren ve birbiriyle ilişkili olgulardır. Kadınlar; kadınlara yönelik şiddet ve sağlık hizmetlerindeki ayrımcılık da dâhil olmak üzere bir dizi nedenden dolayı bir sakatlığa maruz bırakılma riski altındadır.¹ BM Kadın Birimi; cinsel tacizin, insan haklarını ihlal ettiğini, bu ihlalin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayandığını ve engellilik de dâhil olmak üzere tüm yapısal sosyal eşitsizliklerle kesiştiğini kabul eder. Bu konuda mevcut sınırlı anket verileri, engelli kadınların cinsel tacize uğrama ihtimalinin engelli olmayan kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (bkz. Kutu 1).

KUTU 1

Cinsel taciz ve engellilik

Birçok çalışma, cinsel tacizin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin en yaygın şekli olduğunu² ve engelli kadınların bu türden istismarlara engelli olmayan kadınlara kıyasla daha yüksek oranda maruz bırakıldığını gösterilmektedir:

- **Avrupa Birliği:** Engelli kadınların %61'i 15 yaşından itibaren cinsel tacize maruz bırakılmıştır. Engelli olmayan kadınlar arasında bu oran %54'tür.³ (2015)
- **ABD:** Ulusal Engelliler Konseyi, engelli kadın lisans öğrencilerinin %31,6'sının üniversite kampüsünde cinsel tacize maruz bırakıldığını, engelli olmayan kadın lisans öğrencileri arasında ise bu oranın %18.6 olduğunu tespit etmiştir.⁴ (2018)
- **Kanada:** Engelli kadınların cinsel saldırıya uğrama ihtimali, engelli olmayan kadınlara göre iki kat daha fazladır. ⁵ (2014)
- **Avustralya:** Engelli kadınların %89'u ve engelli erkeklerin %68'i cinsel tacize maruz bırakılmıştır. Engellilerin işyerinde cinsel tacize uğrama ihtimali, engelli olmayan kişilere göre daha yüksektir (sırasıyla %44 ve % 32).⁶ (2018)
- **Birleşik Krallık:** İngiltere ve Galler'de 16 ila 59 yaşlarındaki yetişkinler arasında yapılan bir ankete göre engelli kadınların cinsel saldırıya maruz bırakılma ihtimali, engelli olmayan kadınlara göre iki kat daha fazladır.⁷ (2019)

I. GENEL KAVRAMLAR

I.1 ENGELLİ KİŞİLER

Engelli Hakları Sözleşmesi'ne göre (EHS) "engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir".⁸

Engelliler, homojen bir grup değildir ve çeşitli engellilik türlerine sahiptir. Bu çeşitlilik; mevcut toplumsal eşitsizlikler tarafından şekillendirilir ya da bu eşitsizliklerle kesişir. Söz konusu eşitsizliklere toplumsal cinsiyet, ırk, etnik köken, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, göç durumu ve yaş gibi faktörlere dayanan eşitsizlikler de dâhildir. Engeli olan kişiler, çeşitli sosyal dezavantajlarla da karşı karşıyadır. Kanunlarda ve uygulamalarda ayrımcılığa maruz kalabilirler, çevresel engeller ve bilgilendirme engelleri ile karşılaşabilirler. Engellilerin eğitime, sağlık hizmetlerine ve istihdama erişimi daha kısıtlı olup engelliler arasında yoksulluk oranları daha yüksek olabilmektedir. Bunun yanı sıra, engeli olan kişiler, başkaları için geçerli olmayan ve engellilere özgü yaşam maliyetleri ile de karşı karşıyadır. Bu dezavantajlar; yapısal düzeyde engellilere ayrımcılık yapan toplumların ya da engelliler için gereken sosyal düzenlemeleri, ekonomik düzenlemeleri veya

diğer türden düzenlemeleri sağlamayan toplumların ortak özellikleridir.⁹

Engelli kadınların kesişimsel görünmezliği de temel sorunlardan biridir: Zira engelli kadınlar, ne engelli haklarına yönelik çalışmalarda yeterince dikkate alınıyor ne de kadınlara yönelik şiddetin sona erdirilmesi de dahil olmak üzere kadın hakları çalışmalarında yeterince göz önünde bulundurulur.¹⁰ Engellilik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık birbirleriyle yakından ilişkilidir.¹¹ Dünya nüfusunun yaklaşık %15,6'sının bir tür engelle yaşadığı tahmin edilmektedir, ancak engelliliğin kadınlar arasında erkeklerden daha yaygın olduğu ve erkeklerin %12'sini ve kadınların %19'unu etkilediği tahmin edilmektedir.¹² Dolayısıyla engelli kadınlar, dünya kadın nüfusunun neredeyse beşte birini oluşturmaktadır. Kadınlar arasında engellilik oranlarının daha yüksek olmasının çeşitli nedenleri bulunur: Örneğin daha uzun yaşam süresi, cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim eksikliği, kadınlara yönelik şiddete maruz bırakılma ve zararlı uygulamalar, savaşın toplumsal cinsiyete dayalı etkileri, insani ve doğal afetler bu faktörler arasında yer alır.¹³

KUTU 2

Temel kavramlar

Engellilik: EHS'de "engelliliğin gelişen bir kavram olduğu" ve "engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı" kabul edilir.¹⁴

Sakatlık: Engelli Hakları Komitesi (EHS Komitesi), sakatlığı "fonksiyonel sınırlamalara yol açabilecek veya açmayabilecek fiziksel, psikososyal, zihinsel veya duyuşsal sağlık bozuklukları" olarak tanımlar.¹⁵ Sakatlık, engelliliğe yol açabilecek tıbbi bir durumdur.

Makul düzenleme, EHS kapsamında makul düzenleme "engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder".¹⁶ İş dünyasında veya üniversite kampüslerinde, herkese eşit çalışma koşulları ve eğitim ortamı sağlamak için makul düzenlemeler yapılır. Bu alanlar engellilerin ihtiyaçlarına göre uyarlanır. İş dünyasında ve eğitim alanında engellilerin katılımını azami düzeye çıkarmak için makul düzenlemelerin yapılması gerekir.

Usule uygun düzenlemeler, "engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda adaletle etkin bir şekilde erişimini sağlamak için yapılan düzenlemelerdir (...). Bunun için usule ve yaşa uygun düzenlemeler yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ve tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere doğrudan ve dolaylı katılımları kolaylaştırılmalıdır".¹⁷

Usule ilişkin düzenlemeler makul düzenlemelerden farklıdır, çünkü “ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen” ifadesiyle sınırlı değildir. Diğer bir deyişle, usulle ilgili düzenlemeler, yaratabilecekleri maliyetlerden veya yapılması gereken düzenlemelerden bağımsız olarak, her halükârda yapılmalıdır. Usul düzenlemeleri, adalete erişim hakkının sağlanması için şarttır. Adalete erişim, bireylerin tüm haklarından etkin bir şekilde yararlanmasını ve bu hakları kullanmasını garanti altına alır.¹⁸ Usulle ilgili düzenlemelere bir örnek de mahkemelerde engelli kişiler için çeşitli iletişim yöntemlerinin kullanılmasıdır.¹⁹

Engelli bireylerin şiddete maruz bırakılma ihtimali engelli olmayanlara kıyasla iki kat daha fazla olup psikosozal engeli olan kişilerin veya zihinsel engellilerin şiddete maruz bırakılma olasılığı altı kat daha fazladır.²⁰ Engellilik perspektiflerinin politikalara dâhil edilmemesi, cinsel şiddet de dâhil olmak üzere şiddeti nasıl anladığımız üzerinde etkili olur. Bu; toplumsal cinsiyet, engellilik ve tüm sosyal eşitsizliklerin bir kesişimi olarak kadınların cinsel taciz deneyimlerini de şekillendirir (aşağıdaki Bölüm III’e bakınız). Engelli kadınlar, engelli olmayan kadınlara kıyasla daha yüksek oranda cinsel tacize maruz kalırlar. Yaygın kalıp yargılar, damgalama ve ayrımcılık; kültürel varsayımları kökleştirir. Kültürel varsayımlar; toplumun engelliliğe bakış açısını şekillendirir, bazı şiddet biçimlerini meşrulaştırır veya diğer kişilerin istismarının cinsel olarak algılanmaması üzerinde etkili olur (bakınız aşağıda Bölüm III). Söz konusu kalıp yargılar ve damgalanmalar, engelli erkekleri de etkiler. Engelli erkekler, engeli olmayan erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda cinsel tacize maruz kalır.²¹ Algılanan erkeklikleri hakkındaki önyargı - “gerçek erkek” olmamaları - zayıf veya zararsız olduklarına dair önyargılar, onları potansiyel cinsel tacizin hedefleri hâline getirebilmektedir.

1.2 CİNSEL TACİZ – ADINI KOY

Cinsel taciz; bir işyerinde ve/veya toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ya da eşit olmayan güç ilişkileri bağlamında, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz bırakılmama insan hakkını ihlâl eder. Bu; tüm yapısal sosyal eşitsizliklerle (engellilik, ırk ve etnik köken, yaş, sosyal statü, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelindeki eşitsizliklerle) de kesişir. Kesişimsel dinamikler; cinsel taciz için kimin hedef alındığını ve taciz şeklini de etkileyebilir. Bunun yanı sıra, bu tür davranışlar bildirilse bile hesap verebilirlik çabalarını baltalayarak belirli faillere ayrıcalık tanınmasına yol açabilir.²² Cinsel taciz, eşitsiz güç ilişkileri bağlamında istenmeyen cinsel davranışlardır. “İstenmeyen” kavramı, “rıza” kavramını değil, cinsel tacizi belirlemek için kullanılan standarttır. İnsanlar, eşitsizlik durumlarında istemedikleri şeylere rıza gösterebilirler. Cinsel davranışların hoş karşılanıp

karşılanmadığını ve ne zaman hoş karşılanmadığını belirlemesi gereken kişiler mağdurların kendileri ya da bu tür davranışlara maruz bırakılan kişilerdir.

Cinsel taciz, güç eşitsizliklerine işaret eder ve bunları güçlendirir. Bir kişiyi daha az güçlü veya daha düşük bir statüye, eşit olmayan bir konuma yerleştiren herhangi bir şey, cinsel taciz riskini artırır.²³ Bu unsurlar arasında “quid pro quo” (her şey karşılıklı anlayışı) veya düşmanca bir ortam da yer alabilir:

- **Quid pro quo (her şey karşılıklı):** Belirli bir güce sahip kişiler, bir alışveriş karşılığında (örn. terfi, bir toplantıya katılım ya da daha iyi bir not) cinsel tacizde bulunabilirler. Burada, cinsel tacizin temelinde yatan eşitsizlik, kişinin böyle bir talebe uymayı reddetmesi durumunda misilleme olarak karşılaşılabileceği olumsuz sonuçlara veya itaat etmemesi durumunda maddi faydalardan veya diğer olumlu sonuçlardan yararlanamamasına dayanır.²⁴
- **Düşmanca ortam:** İstenmeyen cinsel ilgiye veya atmosfere maruz bırakılan kişi için cinsel taciz korkutucu, düşmanca veya aşağılayıcı bir çalışma ortamı yarattığında ortaya çıkar.²⁵

Cinsel taciz; genelde bir dizi davranış örüntüsünü içermekle birlikte, tek bir olay şeklinde de ortaya çıkabilir.²⁶ Yazılı ve elektronik iletişim de dâhil olmak üzere sözlü, sözsüz veya fiziksel nitelikteki herhangi bir davranışı içerebilir. Bakışlardan sözcüklere, sözcüklerden dokunmaya, yardımcı cihazlara müdahale etmeye, fiziksel temastan cinsel saldırıya ve tecavüze kadar çeşitli biçimler alabilir.

“[Cinsel taciz], insanların, kadınlar cinsel şakalardan anlamıyor diyerek önemsizleştirebileceği bir şey değildir”

-Purna Sen²⁷

II. GÜÇ VE EŞİTSİZLİKLER

Kesişimsel analiz, cinsel tacizin ele alınması için gereken temel bileşenlerden biridir.²⁸ Kesişimsel yaklaşımlar; çeşitli sosyal eşitsizliklere maruz bırakılan kadınların seslerini duyurmalarını sağlar. Böylece kadınlar; uzmanlıklarıyla politikaların ve uygulamaların şekillendirilmesine, gözden geçirilmesine ve değiştirilmesine yön verebilir. Engelli kadınlar, cinsel tacize son vermeye yönelik tartışmalar için ne önemsiz ne de ihtiyaridir. Aksine, engellilere yönelik ayrımcılığın anlaşılması açısından önemli bir role sahiptir. Bu deneyimler, cinsiyetçilik ve engellilere yönelik ayrımcılık da dahil olmak üzere iç içe geçmiş baskı biçimleriyle şekillenir.

2.1 KESİŞİMSELLİK

Kesişimsellik terimi, feminist hukukçu Kimberlé Crenshaw²⁹ tarafından ABD'deki zenci kadınların özel deneyimlerine dikkat çekmek için ortaya atılmıştır. Crenshaw, zenci kadınların "ayrımcılığı beyaz kadınların ve zenci erkeklerin yaşadıklarına hem benzer hem de onların yaşadıkları şekillerden farklı şekillerde yaşadıklarına" işaret eder ve "bazen zenci kadınların, ırk veya cinsiyet ayrımcılığı sonucunda değil, sadece zenci kadınlar oldukları için ayrımcılığa maruz bırakıldığını" kaydeder.³⁰ Doğrudan kesişimsel eşitsizliklere dayanan ayrımcılık şekilleri, kanunlarda ve politikalarda çoğu zaman ihmal edilir. Zira kesişen eşitsizliklere maruz bırakılan birçok kadının özel deneyimleri mevzuatta yer almaz.

Kesişimsel bir yaklaşım, heterojenliğe ve grupları içindeki farklılıklara ilişkin farkındalığı içerir. Homojenleştirilen her türlü kadınlık anlayışına meydan okur. Homojen yaklaşım; temel olarak engeli olmayan, beyaz ve heteroseksüel kadınların deneyimlerine dayanır. Kesişimsel yaklaşım; iç içe geçmiş yapısal eşitsizlikler nedeniyle baskı altında kalan kadınların deneyimlerinin ötekileştirilmesine son verilmesini talep eder.

Kadınlar, yekpare bir kategori değildir. Aksine, kadınlar arasında çeşitlilik vardır. Garland-Thomson, engelliliği, "kadınların sınıflandırılmasına ilişkin birliği bozan ve toplumsal cinsiyetin bir kategori olarak ele alınmasına karşı çıkan" yapısal sosyal eşitsizliklerden biri olarak

tanımlar³¹. Engellilik ve toplumsal cinsiyet de ırk, yaş veya diğer faktörlere dayanan herhangi bir eşitsizlikle kesişebilir ve kesişimselliğe özgü deneyimler oluşturabilir. Bu tür deneyimler, cinsel tacizi sona erdirmeye çabalarının temelini oluşturmaktadır.

"Tarihin bize defalarca gösterdiği şey, marjinalleştirilmiş seslerin -ten rengi farklı olan insanların, eşcinsellerin, engellilerin ve yoksulların- hareketlerimizin merkezine yerleştirilmedikleri takdirde, bir dipnotun (...) ötesine geçememeleridir. Cinsel şiddete son verilebilmesi için dünyanın her köşesinden her sesin duyulabilmesi gerekir. Bunun için sesleri en gür çıkarlar; seslerini çoğu zaman yükseltmemeyen kişilerin seslerinin duyulmasını sağlamak için yollar bulmalıdır."

- Tarana Burke³²

Tek eksenli yaklaşımlar; belirli bir kategorinin ayrıcalıklı üyelerine odaklanarak (bu kategori ister beyaz heteroseksüel engelsiz kadınlar olsun, ister engelli erkekler) engelli kadınların deneyimlerini çarpıtma veya silip atma riski teşkil etmektedir. Engelli insanlar genellikle cinsiyetsiz olarak temsil edilmektedir. Öte yandan "toplumsal cinsiyet, engellilik imajını yoğunlaştırabilmektedir. Kadınlar için pasiflik ve çaresizlik duygusunu yoğunlaştırırken, erkekler için zorunlu bağımlılık nedeniyle bozulan bir erkeklik duygusu söz konusu olabilir" (Chakravarti).³³

KUTU 3

Uluslararası insan hakları araçlarında kesişimsellik

- **EHS**, çok yönlü ayrımcılığa atıfta bulunulan ilk insan hakları anlaşmasıdır. Sözleşme'nin 6. maddesinde kapsamında "engelli kadınların ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz bırakılmakta olduğu" kabul edilir. **EHS Komitesi**³⁴, engelli kadınların, "homojen bir grup olarak değil, çok boyutlu kimlik, statü ve yaşam koşulları katmanlarına sahip bireyler olarak" ayrımcılığa maruz bırakıldığını kabul eder.³⁵
- **Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW Komitesi)**³⁶, Engelli kadınların karşılaştıkları çok yönlü ayrımcılığı birçok kez dile getirmiştir.³⁷ "Çok yönlü ayrımcılık, Taraf Devletlerin genel yükümlülüklerinin kapsamına işaret etmek için kullanılan temel bir kavramdır"³⁸ **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)** kapsamında, Taraf Devletlerin "bu türden kesişen ayrımcılık biçimlerini ve kadınlar üzerindeki bileşik olumsuz etkilerini kanunlarında tanımlamaları ve yasaklamaları" önerilmektedir.³⁹
- **İnsan Hakları Komitesi**⁴⁰, "kadınlara karşı ayrımcılığın genellikle diğer gerekçelerle yapılan ayrımcılıkla kesiştiğini" kabul eder ve Devletleri "diğer gerekçelerle yapılan herhangi bir ayrımcılığın kadınları etkileme yollarını ele almaya" davet eder.⁴¹
- **Pekin Bildirgesi ve Eylem Platformu**; ırkları, yaşları, engelleri gibi nedenlerle güçlenme ve ilerleme yolunda birçok engelle karşılaşan kadınların ve kız çocuklarının hak ve temel özgürlüklerinin sağlanması için üye ülkelere çağrıda bulunur.⁴²

2.2 ENGELLİLERE YÖNELİK AYRIMCILIK VE İNSAN HAKLARINA DAYANAN ENGELLİLİK MODELİNE GEÇİŞ

Engelli ayrımcılığı, engelli olmayan insanların yaşamlarını ve deneyimlerini merkeze alarak, engellileri değersizleştirir ve dolayısıyla marjinalleştirilmiş kişiler hâline getirir.⁴³ Yapısal ayrımlar ve engelli kişilerin yaygın bir şekilde dışlanması bu durumu daha da kötüleştirir, engellilerin kaygılarının bilinmesini ve saygı duyulmasını zorlaştırır. Engelli ayrımcılığı; cinsiyetçilik, ırkçılık ve diğer baskı biçimleriyle iç içe geçmiş bir ayrımcılık biçimidir. Şimdiye kadar engelliliğe ilişkin politikalar çeşitli modellere dayandırılmıştır: tıbbi model, sosyal model ve insan hakları modeli.

Tıbbi modele göre engellilik "norm"dan (engeli olmayan bir kişi olmak) sapmadır ve tedavi veya rehabilitasyon gerektirir.⁴⁴ Bu model, engelli bireylerin topluma tam katılımını ve haklarının gerçekleştirilmesini engelleyen tutumları ve çevresel engelleri dikkate almaz.⁴⁵ Kişileri "ayrıcılık, statü ve güç dağılımını belirleyen bedensel özellikler hiyerarşisi içine yerleştirir."⁴⁶ EHS Komitesi bu modele itiraz etmiştir.⁴⁷

Sosyal model, engelliliği, engellilerin toplumla olan etkileşimi olarak anlar: Engellilik, toplumun bu

engellere nasıl tepki verdiğine bağlı olarak ortaya çıkan bir durumdur. Dolayısıyla engelli kişilerin toplumdan dışlanması; tutumların, çevresel engellerin ve ayrımcılığın bir sonucudur⁴⁸ ve herhangi bir sakatlığın kaçınılmaz bir sonucu değildir. Sosyal model EHS müzakerelerine yön vermiştir.⁴⁹ Bununla birlikte EHS'nin kabulü, bir paradigma değişikliği daha getirmiştir: insan haklarına dayanan engellilik modeli. Bu model, tüm insanların haklarının hayata geçirildiği bir dünya inşa etmeyi amaçlar.⁵⁰ Buna rağmen, engelli bireylerin hakları konusunda birçok tıbbi, hukuki ve felsefi tartışmada engelli ayrımcılığı anlayışının ve engellilere yönelik ayrımcılığın etkileri devam etmektedir.⁵¹

"Engelli hareketinin siyasallaşmasının kökleri 'kişisel olan politiktir' anlayışına dayanır. Fırsatlardan mahrum bırakılmamızın nedeni, bedensel sınırlarımız (sakatlıklarımız) değil, hayatımızın günlük bir parçası olan tutumlar, sosyal ve çevresel engellerdir."

- Jenny Morris⁵²

2.3 ŞİDDETİN SÜREKLİLİĞİ

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik çeşitli şiddet biçimleri arasındaki bağlantılar, güç eşitsizliklerini yansıtan ve pekiştiren bir süreklilik gösterir⁵³. Cinsel tacizi ortadan kaldırma ve tacize sona verme girişimleri, kadınların yaşamları boyunca maruz bırakıldıkları şiddetin sürekliliği çerçevesinde düşünülmelidir.

Cinsel tacizi bu sürekliliğin bir parçası olarak anlamak daha eksiksiz bir kavrayış sağlar. Cinsel tacizin rastgele veya yalıtılmış bir davranış olarak ele alınmasını önler. Zira cinsel tacizin diğer faktörlerden yalıtılmış bir olgu olduğu anlayışı nedeniyle, bu tür vakalar istisnai durumlar olarak görülerek kadınların ve kız çocuklarının maruz bırakıldığı yaygın deneyimler ve yapısal eşitsizlikler ihmal edilebilmektedir. Şiddetin sürekliliği nedeniyle, kadınların deneyimlerinde “tipik” eril istismarcı davranışlar iç içe geçer.⁵⁴ Bu çerçeve; kadınlara yönelik her türlü şiddetin ciddi bir şekilde ele alınmasını gerektirir ve şiddet şekilleri arasındaki hiyerarşilerin faydadan çok zarar getirdiği anlayışını destekler.⁵⁵

III. ENGELLİ KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIĞIN ANLAŞILMASI

Engelli kadınlara yönelik ayrımcılık, toplumsal cinsiyet ve engelliliğin kesişiminin yanı sıra tüm yapısal eşitsizlikler tarafından şekillenir. Cinsel taciz de dahil olmak üzere kadınlara yönelik şiddeti sona erdirmek üzere alınan tedbirler, genellikle engellilik perspektiflerini içermez ve engelli kadınların belli başlı deneyimlerini görünmez kılar. Gündem 2030, kimseyi geride bırakmayacağını taahhüt etmiş olsa da bu taahhüt ancak kesişimsel yaklaşımlarla gerçekleştirilebilir. Kesişimsel yaklaşım, engelli kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet konusunda bir anlayış geliştirecektir.

3.1 AYRIMCILIK

Engelli kadınlara yönelik ayrımcılık, asgari düzeyde cinsiyetçilik ve engelli ayrımcılığı da dahil olmak üzere, birbirine kenetlenen baskı sistemlerince şekillenmektedir. Engelli kadınlar ve kız çocukları eğitim, istihdam, uygun barınma ve ulaşılacak en yüksek sağlık hizmeti standartlarına ilişkin haklarından tam olarak yararlanamamaktadır.⁵⁶ Süreklilik gösteren kültürel, yasal ve fiziksel kurumsal engeller nedeniyle bu kişiler siyasi, ekonomik ve sosyal haklarından mahrum kalma durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.⁵⁷

Erişilebilirlikle ilgili kısıtlamalar; gıda, sağlık hizmetleri, eğitim, su ve sanitasyon, ulaşım ve bilgi gibi temel hizmetlere erişimi azaltır.⁵⁸ Yoksulluk, toplumsal cinsiyet ve engeller birbiriyle bağlantılıdır.⁵⁹ Örneğin, engelli kadınların düşük statüsü, düşük maaşlı ve kötü çalışma koşullarına sahip işlerde istihdam edilme olasılığı, engelli olmayan kadınlara göre daha fazladır.⁶⁰

Kutu 4'te, engelli kadınlar ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılıkla ilgili bazı verilere yer verilmiştir.

KUTU 4

Engelli kadınlar ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık

- **Eğitim:** 51 ülkede yürütülen bir araştırma, engelli kız çocuklarının %41,7'sinin ilkokulu bitirdiğini, buna karşın ilkokulu bitirme oranının engelli erkeklerde %50,6, engelli olmayan kadınlarda ise %52,9 olduğunu ortaya koymuştur.⁶¹
- **Okuryazarlık:** UNESCO tarafından 49 ülkede yürütülen bir analiz, engelli bireylerin engelli olmayan bireylerden daha fazla okuryazarlık oranlarına sahip olduğunu göstermiştir. Engelli kadınlarda okuryazarlık, engelli erkeklerle göre üç kat daha düşüktür.⁶²
- **İstihdam:** 51 ülkede yürütülen 2011 tarihli bir araştırma, engelli kadınların istihdam oranının %19,6, engelli erkeklerin ise %52,8 olduğunu ve engelli olmayan kadınlara veya erkeklere göre işsiz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.⁶³ Bu oranlar, daha düşük istihdam oranlarına sahip zihinsel engelliler için ciddi ölçüde değişmektedir.⁶⁴ **Hindistan'da** engelli bireylerin %87'si resmi olmayan sektörde çalışmaktadır.⁶⁵ **ABD'de** engelli çalışanların %44'ü koşullu (hizmetlerine yalnızca doğrudan ve acil bir talep olduğunda

istihdam edilmektedirler) veya yarı zamanlı çalışmaktadır. Engeli olmayan kişiler için bu oran %22'dir.⁶⁶ **Avrupa Birliği'nde**, çalışma çağındaki engelli kadınların yarısından fazlası 2011 yılında ekonomik olarak aktif değildi.⁶⁷

- **Siyasi katılım:** Siyasi liderlikte engelli kadınlara dair veri eksikliği söz konusudur. Asya Pasifik bölgesindeki 18 ülkeden yalnızca 4'ünün ulusal yasama organında engelli kadın parlamenterler bulunmaktadır. Oranlar ise %0,3 ile %6,3 arasında değişmektedir.⁶⁸
- **Engelli kadınlara yönelik şiddet:** Aşağıda, Bölüm 3.3'te ele alınmıştır.

Engelli kadınlar, birçok ülkenin mevzuatı uyarınca kendilerini "koruduğu" sayılan kurumlar tarafından vatandaş olarak görülmediklerini ve kendilerine engellerinden ötürü çocuk muamelesi yapıldığını düşünmektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar nedeniyle bazı engelli kadınların, özellikle de zihinsel engelli olanların, hukuki ehliyetlerinden mahrum bırakılma, ehliyetin azaltılması ve vesayet veya velilik gibi vekalet esasına dayanan karar alma rejimlerine tabi olma riskleri daha yüksektir.⁶⁹ Bu durum da onların oy, evlenme ve aile kurma ya da sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi hak ve özgürlüklerini sınırlamaktadır.⁷⁰ Kanun karşısında sürekli olarak çocuk kabul edilirler. Söz konusu durum söylediklerinin, bilgilerinin ve deneyimlerinin ihmal ve göz ardı edilmesi ile kamusal hayata katılım imkânlarını kısıtlar. Uluslararası standartlar herkes için eşitlik taahhüt etse de pek çok engelli kadın sosyal, siyasi ve ekonomik yaşamda eşitliği deneyimleyememektedir.

Engelli kadınlara yönelik süregelen olumsuz kalıp yargılar, mitler ve önyargılar genellikle toplumsal cinsiyet normları ve algısıyla olduğu kadar engel türleriyle de ilişkilendirilmektedir. Örneğin, engelli kadınlar aseksüel veya hiperseksüel ve/veya rastgele cinsel ilişkiye giren, dolayısıyla cinsel dürtülerini kontrol edemeyen kişiler olarak görülebilmektedir. İstisnalarımızda⁷¹, aseksüel kadınlardan gelen cinsel şiddet bildirimlerine karşı inançsızlık olabileceği, hiperseksüelliğin ise herhangi bir türden veya tüm cinsel davranışlara rıza gösterdikleri veya bunları aktif olarak talep ettikleri gibi önyargılara neden olabileceği dile getirilmiştir.

"Engelliler olarak, çoğu zaman çocuksu ve deneyimsiz olarak tasvir ediyoruz. Engelli olmak bizi "aseksüel", "cinsel çekiciliği olmayan" ve "arzu edilmeyen" kişiler olarak etiketliyor. Engelli olmak bizim "kolay" olarak görülmemize de neden oluyor, çünkü istismarcı olsalar da, rızaya dayalı olmasa da birileri bize gerçekten ilgi gösterdiğinde minnettar olmamız bekleniyor." ⁷²

3.2 2020 KORONAVİRÜS SALGINI SIRASINDA AYRIMCILIK

Koronavirüs salgını, var olan eşitsizlikleri daha da derinleştirerek sosyal, siyasi ve ekonomik sistemlerdeki çatlakları ortaya çıkarmıştır. Salgının, engelli kadınlar da dahil olmak üzere eşitsizliklerin kesişim noktalarında bulunan insanlar üzerindeki etkisini ortaya koymak için araştırmalara ihtiyaç duyulacaktır. Ancak bu araştırmaların orantısız ve belki de spesifik olduğunu varsaymak için nedenler de söz konusudur.⁷³ Mevcut verilere göre, engelli kadınların sağlık ihtiyaçları engelli erkeklere göre daha yüksektir. Aynı şekilde okuma yazma bilmeme olasılığı üç kat fazla, istihdam olasılığı iki kat, internet kullanım olasılığı da yine iki kat daha düşüktür.⁷⁴ Bu nedenle salgını dizginlemeye ve müdahale etmeye yönelik girişimlerde engelli kadınların geride bırakılma riski daha yüksektir. Bunun açık bir örneği, hükümetlerin ve medyanın COVID-19 hakkındaki mesajlar, bilgiler ve koruma tedbirlerine toplumsal cinsiyet ve engellilik perspektifini dahil etmede yetersiz kalmalarıdır.⁷⁵

Uluslararası Çalışma Örgütü kadınların bu krizden orantısız bir şekilde etkilendiklerini, çünkü en fazla

istihdam edildikleri sektörlerden bazılarının en çok etkilenenler arasında yer aldığını tespit etmiştir. Kadınların yaklaşık %40'ı konaklama, gıda, satış ve imalat gibi krizden etkilenen sektörlerde çalışmaktadır.⁷⁶ Önceden var olan yapısal ve kesişimsel ayrımcılığın artmasıyla birlikte bu ekonomik krizin engelli kadın istihdamı üzerindeki etkisinin, engelli olmayan kadınlardan ve engelli erkeklerden daha yüksek olması beklenebilir. **Women Enabled International**'ın yakın tarihli bir araştırması, salgının engelli kadınların temel ihtiyaçlarını karşılaması ve uygun bir yaşam standardına ulaşması bakımından halihazırda önemli etkileri olduğunu ortaya koymuştur. İstihdam, gelir, destek hizmetlerine erişim ve yardımcı cihazlar, toplu taşımaya erişim ve arkadaşlar, aile ve toplumdan yardım alma ile ilgili meseleler, bu etkilere neden olmaktadır.⁷⁷ Bu çalışma yazıldığı sırada engelli olmanın COVID-19'a yakalanma riskini artırdığına dair bir gösterge bulunmamaktadır. Ancak engelli bireylerin hastalığı kendileri için özellikle tehlikeli hale getirebilecek belli başlı koşulları söz konusudur. Sağlık hizmetlerindeki aksamalar ve yaygın karantina durumları bazı engelli kadınlara yönelik engeller oluşturmaktadır. Enfeksiyon oranları ve izolasyon/karantina tedbirleri, bakım verenlere erişimi ve onlardan destek almayı riskli hale getirmektedir.

3.3 ENGELLİ KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET

Engelli haklarına dair perspektifler, kadınlara yönelik şiddetle ilgili tartışmalara genellikle dahil edilmemektedir. Kadınlara yönelik şiddete ilişkin anlayış, toplumsal cinsiyet ve engelliliğin cinsel taciz dahil kadınlara yönelik şiddet deneyimini nasıl şekillendirdiğini inceleyen kesişimsel bir yaklaşım olmalıdır.

Engelli kadınlar, engelli olmayan kadınlara benzer şekillerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz bırakılmaktadır. Ancak maruz bırakıldıkları şiddet çok daha yüksek oranlarda, daha sık ve daha uzun zamanlarda gerçekleşmekte ve kadınlar daha ağır hasar görebilmektedir.⁷⁸ UNFPA, engelli kız çocuklarının ve genç kadınların, engelli olmayan kadınlar ve kız çocuklarına göre 10 kat daha fazla şiddetle karşı karşıya geldiğini tahmin etmektedir.⁷⁹ Avrupa

Parlamentosu, engelli kadınların cinsel şiddete maruz bırakılma olasılığının diğer kadınlara göre dört kat daha fazla olduğunu tespit etmiştir.⁸⁰ Başka araştırmalar da engelli kadınların diğer kadınlara göre iki kat daha fazla ev içi şiddete maruz bırakıldığını ortaya koymuştur.⁸¹

Faillerin profili ve şiddetin meydana geldiği bağlam, engelli olmayan kadınlarınkinden farklı olabilir. Örneğin, engelli kadınlara yönelik şiddet, kurumlarda ve bakım verenler tarafından da gerçekleştirilebilir. Araştırmalar, failerin önemli bir kısmının erkek bakım verenler olduğunu göstermektedir.⁸² Bu durum, şiddetten kaçma konusunda ek engeller yaratmaktadır: Şiddet uygulayan bir eşten ayrılmak aynı zamanda bir bakım vereni kaybetmek ya da gelecekte kurum bakımına erişimi riske atmak anlamına da gelebilmektedir.⁸³

Engelli kadınlar hem toplumsal cinsiyete hem de engelliliğe dayalı ayrımcılık ve damgalanma nedeniyle benzersiz şiddet biçimlerine maruz bırakılmaktadır. Bunlar arasında, zorla kurum bakımına alınma, zorla izolasyon, kurumlarda şiddete maruz bırakılma; ilaçların ve hareketlilik, görme ve işitme cihazlarının alınması ve hukuki ehliyetleri konusunda değişiklik yapılması yer alabilmektedir.⁸⁴

Engelli kadınlara yönelik şiddetin yeterince anlaşılmaması, cinsel şiddet ve devlet tarafından gerçekleştirilen ve/veya göz yumulan şiddet de dahil olmak üzere bazı davranışları şiddet olarak kavramsallaştırmayı zorlaştırmaktadır.⁸⁵ Bazı mevzuatlarda ve yargı alanlarında zorla kısırlaştırma ve kürtaja izin verilmekte ve bu eylemler engelli kadınları "korumak" olarak değerlendirilerek makul kılınmaktadır.⁸⁶ Engelli kadınlar zorla kısırlaştırma ve kürtajı defalarca şiddet olarak nitelemiştir.⁸⁷ Engelli kadınları "cezalandırmak" ya da manipüle etmek amacıyla onları uzun süreler yardımdan mahrum bırakmak suretiyle kasten ihmal etmek gibi davranışlar, her zaman kadınlara yönelik şiddet olarak anlaşılmamaktadır. Söz konusu durum cinsel taciz için de geçerlidir, bazı bağlamlarda istismarcı davranışların cinsel boyutu da olabilmektedir. Uygunsuz tıbbi muayeneler veya hareketliliğe yardımcı olan cihazlar, iletişim ekipmanı veya ilaçları alkoymak bunlara örnek olabilece de cinsel tacizin genel tanımlarına uymayabilmektedir.⁸⁸

"(...) kaç engelli kadının aidiyet hissetmediğini veya şiddet deneyimlerinin daha normatif şiddet tanımlarına uymadığını anladım. Şiddet kültürü çoğumuz için o kadar normalleştirildi ki onu tanımıyoruz bile. Şiddetin farklı temsili, onu açıklamamızı ve hatta "yeterince şiddet içerdiğine" inanmamızı zorlaştırıyor."
- Freyja Haraldsdóttir⁸⁹

Engellilere yönelik bazı şiddet türleri kadınlar için daha yaygındır. **CERMI Mujeres**, İspanya'da engelli kadınların hukuki ehliyetlerinde değişiklik yapıldığını ve erkeklerden daha yüksek oranlarda vekalet dayanan karar alma rejimlerine tabi tutulduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu durum, kadınların daha "çaresiz" oldukları ve engelli erkeklerle aynı kararları alamadıkları görüşünü destekleyen yaygın kalıp yargıların bir sonucudur⁹⁰.

KUTU 5

Engelli kadınlara yönelik şiddet

Avustralya: Engelli kadınların %67'si hastanede kaldıkları sürede cinsel veya başka türden taciz yaşadığını ve neredeyse yarısı (%45) yatarak hasta kabulü sırasında cinsel saldırıya maruz bırakıldığını bildirmiştir.⁹¹ (2016)

Kanada: Engelli kadınların %39'u eşi tarafından şiddete maruz bırakılmıştır. Kadınların %38'i 15 yaşından önce fiziksel veya cinsel saldırıya uğradığını, %18'i ise 15 yaşından önce bir yetişkin tarafından cinsel istismara uğradığını bildirmiştir.⁹² (2018)

Kolombiya: Engelli kadınların %72'si eşlerinden veya partnerlerinden en az bir tür şiddet görmüştür. En yaygın türler ise psikolojik (%69), fiziksel (%42), ekonomik (%39) ve cinsel (%11) şiddettir.⁹³ (2019)

Avrupa Birliği: Engelli kadınların %34'ü fiziksel veya cinsel partner şiddetine maruz bırakılırken, engelli olmayan kadınlarda bu oran %19'dur.⁹⁴ (2015)

Kenya: Engelli kadınların %51'i cinsel istismara maruz bırakıldığını bildirmiştir. Faillerin %51'ini ise aile üyeleri, veliler, bakım verenler ve diğer yakın akrabalar oluşturmaktadır.⁹⁵ (2013)

Nepal: 16 yaş ve üzeri 475 engelli kadınla yapılan bir araştırmada, kadınların %57,7'si duygusal (%55,2), fiziksel (%34) ve cinsel şiddet (%21,5) olmak üzere şiddete maruz bırakıldıklarını bildirmiştir. %42'si anketten önceki 12 ayda şiddete maruz bırakılmıştır.⁹⁶ (2015)

Hollanda: Engelli kadınların %61'i cinsel şiddete uğradığını bildirirken engelli olmayan kadınlarda bu oran %33'tür.⁹⁷ (2018)

İspanya: Mevcut veya eski partnerler tarafından gerçekleştirilen toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yaygınlığı üzerine yapılan bir araştırma, yasal olarak tanınmış bir engeli bulunan kadınların %23,3'ünün şiddete maruz bırakıldığını ortaya koymuştur. Engelli olmayan kadınlarda bu oran %15,1'dir.⁹⁸ (2015)

Tayvan: Engelli kadınlar, engelli olmayan kadınlara göre 2,7 kat daha fazla cinsel saldırıya uğradığını bildirmiştir. Zihinsel engellilik, kronik psikoz, ses ve konuşma bozukluklarına sahip kişilerin, genel nüfustan daha yüksek bir oranda cinsel saldırıya maruz bırakıldığı görülmüştür.⁹⁹ (2002-2007)

IV. İŞ DÜNYASI VE ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNDE CİNSEL TACİZ

İş yerleri ve üniversite kampüsleri, personel ve öğrencilere yönelik cinsel tacizi sona erdirmekle yükümlüdür. Politikaların, prosedürlerin ve girişimlerin; Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın (SKA'lar) şiddeti ortadan kaldırma hedefine ulaşılmasında ve Gündem 2030'un vaat ettiği gibi kimsenin geride bırakılmamasında etkili olması, kesişimsel bir yaklaşım gerektirir. Kesişimsel çerçeveleme ve uygulama için engelli kadınlarınki de dahil olmak üzere şimdiye kadar çok da duyulmamış sesler merkeze alınmalıdır. Bu yüzden, engelli kadınlar da dahil olmak üzere şiddete maruz bırakılanların deneyimsel uzmanlığı, gerçek ve değerli bilgi kaynakları olarak değerlendirilecektir. Aşağıdaki bölüm, BM Kadın Birimi'nin¹⁰⁰ cinsel tacizi ele almak ve sona erdirmek amacıyla politika, prosedür ve uygulamalarda yapılmasını bekledikleri değişiklikler konusunda engelli kadınlarla yapılan istişareleri temel almıştır.

Cinsel tacizi genellikle eşitsizlik biçimleri takip etse de herkes buna maruz bırakılabilir.¹⁰¹ İş güvencesinin olmaması, istikrarsız çalışma koşulları veya düşük maaşlar gibi faktörler de bu tür yapısal eşitsizlikleri ortaya çıkarır ve sürdürür. Orantısız bir şekilde ayrımcılığa maruz bırakılanlar hedef olur. Failler ise genellikle kendilerini inceleme ve hesap verebilirlikten koruyan ayrıcalık ve güce sahip olanlardır.¹⁰²

Kesişen sosyal yapılar, kadınların tacize maruz bırakılma biçimlerini de etkiler. İstişarelerimizde, engelli kadınların bedenlerinin genellikle başkalarına ait sayıldığını, kamu malı olarak kabul edildiğini ortaya çıkarmıştır. Böylece temasın olup olmadığı, ne zaman olduğu ve nasıl kontrol edileceği gibi kararlar ilgili kişilere bırakılmamaktadır. Görme engelli kadınlar, kendilerine yardım eden insanların düzenli olarak kendilerine uygunsuz bir şekilde temas ettiklerini bildirmektedir. Bu tür istenmeyen temaslar şöyle normalleştirilebilmektedir: "her zaman olur", "karşıdan karşıya geçerken yardım ederken insanların size dokunması normaldir".¹⁰³ Tekerlekli sandalye kullanan kadınlar da insanların izin almadan sandalyelerini ittiklerini belirtmektedir.¹⁰⁴

KUTU 6

Engeli olmayan kadınlarda böyle olmuyor

"Örneğin sık sık, engeli olmayan bir kadının başına gelmeyecek, sağlıklı bir kadın için uygun olmayan ama bana uygun görülen şeyler oluyor. Örneğin, benden ilgi bekleyen bazı erkekler, itirazlarıma rağmen beni istedikleri bir yere (mesela bir şeyler içmek) götürmek için tekerlekli sandalyemi tutup zorla itmişti. Arkadaşları da 'bırak içecek ısmarlasın, senin için bir fırsat' diyorlardı. Bu erkek, engeli olmayan bir kadını kolundan tutup bara sürükleyeydi, yönetim onu kovardı."- İsimsiz, BM Kadın Birimi ile paylaşılmıştır.

İş dünyasında ve üniversite kampüslerinde cinsel taciz, şiddetin olmadığı bir ortamda çalışma hakkı ve eğitim hakkı da dahil olmak üzere temel hakların kullanılmasına zarar vermektedir. Bu tür haklar ihlal edildiğinde, birçok engelli kadın iş dünyasına veya eğitime tam olarak erişememektedir.

İş yerlerinin ve üniversitelerin cinsel tacizi önleme yükümlülükleri vardır.¹⁰⁵ Bunu dile getirmek risk teşkil etmeye devam etmektedir ve karşılığında zarar, hasar veya misilleme getirebilir. Yapısal ayrımcılık, engelli

kadınların cinsel tacizi bildirme konusunda kendilerini güvende hissetmemesine neden olur. BM Kadın Birimi'nin istişareleri sırasında birçok engelli kadın, misilleme korkusuyla cinsel tacizi bildirmediklerini paylaşmıştır. Engelli kadınlar için istihdam oranlarının son derece düşük olduğu ve sağlık sigortası veya yaşam için gerekli diğer unsurların istihdama bağlı olabileceği bir toplumda, bu kadınların işlerini kaybetme olasılığı çok yüksektir. Bazı kadınlar, işyerlerinin kendileri için özel düzenlemeler yaptığını göz önüne alarak, "sorun çıkaran" olarak algılanmaktan kaçınmak için bildirimde bulunmadıklarını dile getirmişlerdir. Dolayısıyla yeterince takdir etmemek veya aşırı talepkâr olmak, engelli kadınlar için cinsel tacizi bildirme konusundaki potansiyel riskleri oluşturmaktadır.

4.1 İŞ DÜNYASI

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 2019 yılında kabul edilen Şiddet ve Tacize ilişkin 190 sayılı Sözleşmesi, herkese toplumsal cinsiyete dayalı şiddet dahil şiddet ve tacizden uzak bir iş dünyası hakkını tanır. Sözleşme, Üyeleri, iş yaşamında şiddet ve tacizin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için entegre ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsemekle yükümlü kılar (Madde 4). Söz konusu Sözleşme, sözleşmeden doğan statülerine (Madde 2) bakılmaksızın iş dünyası içinde çalışanlar ve diğer kişiler için geçerlidir. Ayrıca iş yerini, dar bir şekilde tanımlanmış fiziksel bir mekânın çok ötesine uzanarak geniş anlamda tanımlar. Sözleşme, resmi olmayan sektör de dahil tüm işler için geçerlidir.

Madde 3 şu şekildedir:

"Bu Sözleşme şiddet ve tacizin, çalışma sırasında ya da iş ilgili aşağıdaki durum ve yerlerde meydana gelebileceğini belirtir:

- (a) iş yeri ve, iş yeri olarak kullanıldığı takdirde kamusal ve özel alanlar,
- (b) çalışanın maaş aldığı, mola verdiği veya yemek yediği ya da sanitasyon, yıkanma ve üst değiştirme tesisleri,
- (c) işle ilgili geziler, seyahat, eğitim, etkinlikler veya sosyal faaliyetler,

(d) bilgi ve iletişim teknolojileriyle gerçekleştirilenler dahil işle ilgili iletişimler,

(e) işverenin sağladığı düzenlemeler ve

(f) işe gidip gelirken."

Çığır açıcı nitelikteki bu Sözleşme, iş yerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve tacizin insan hakları ihlali olduğunu teyit etmekle birlikte ev içi şiddetin de iş yaşamını etkilediğini kabul eder. Kavramı, iş yerinden iş dünyasına genişleten ve sözleşmeden doğan statülerine bakılmaksızın stajyerler, iş başvurusu yapanlar ve gönüllüler de dahil olmak üzere çalışan herkesi kapsayan bu Sözleşme, ulusal mevzuatların boşluklarını doldurmaktadır. Cinsel taciz kavramını fiziksel iş yeriyle sınırlayan veya yalnızca iş ilişkisi olan kişileri cinsel tacizden koruyan ulusal veya bölgesel mevzuatın ötesine geçer.¹⁰⁶ Yararlanıcılar, müşteriler, hizmet sağlayıcılar ve hastalar gibi üçüncü taraflar da mağdur veya fail olabileceğinden Sözleşme kapsamındadır.^{107 108}

4.2 ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİ

BM Kadın Birimi'nin "Guidance note on campus violence prevention and response (Kampüste şiddeti önleme ve müdahaleye ilişkin kılavuz notu)" (2018)¹⁰⁹ üniversitelerin kadınları güvende ve cinsel taciz dahil şiddetten uzak tutma yükümlülüğüne sahip olduğunu belirtir. Belge, kadınlara yönelik şiddeti sona erdirmeye politikalarına rehberlik edecek aşağıdaki temel ilkeleri içerir:

- (i) kadınlara yönelik şiddeti sona erdirmenin önündeki engellerin etkin bir şekilde kaldırılması için kapsamlı bir yaklaşım oluşturmak,
- (ii) şiddete maruz bırakılanların haklarına, ihtiyaçlarına ve isteklerine öncelik vermek, onur ve saygı çerçevesinde davranarak güçlenmelerini sağlamak amacıyla şiddete maruz bırakılanları merkeze koyan "zarar vermeme" yaklaşımını teşvik etmek,
- (iii) insan hakları yaklaşımını uygulamak ve
- (iv) failerin sorumlu tutulmasını sağlamak.

Kampüste cinsel şiddeti ele alan politika ve prosedürlerin yanı sıra tüm materyaller, internet siteleri ve eğitimler, tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak

düzeyde kesişimsel bir yaklaşım sunmalıdır.¹¹⁰ Aksi takdirde bunlar etkisiz kalacaktır.

KUTU 7

Kampüslerde saldırı önleme programlarında engellilik perspektifinin yer almaması

ABD Ulusal Engellilik Konseyi, kampüslerde saldırı önleme ve eğitim programlarının engelli öğrenciler için tam anlamıyla erişilebilir olmadığını tespit etmiştir. Örneğin, üniversitenin tüm çevrim içi eğitimlerinde altyazı bulunmamaktadır. Yüz yüze eğitim veya önleme programları da sağır veya görme engelli öğrenciler için erişilebilir değildir. Üniversite personelinin çok azı engellilere ilişkin düzenlemeler konusunda eğitim almıştır. Cinsel saldırıya dair çok az bilgi, görme engelli ve disleksi gibi yazı temelli engelleri bulunan öğrenciler için erişilebilir durumdadır.¹¹¹ (2018)

4.3 CİNSEL TACİZİ ORTADAN KALDIRMAYA YÖNELİK POLİTİKALAR, PROSEDÜRLER VE UYGULAMALAR

BM Kadın Birimi'nin "Towards an end to sexual harassment: The urgency and nature of change in the era of #MeToo (Cinsel tacizin sonuna doğru: #MeToo çağında değişimin aciliyeti ve doğası)" (2018), yayını, Profesör Catharine A. MacKinnon'ın etkili cinsel taciz ve prosedür politikasının temel unsurlarına da yer vermektedir.¹¹² Bu unsurlardan biri, cinsel tacizin, tüm yapısal sosyal eşitsizliklerle birlikte toplumsal cinsiyet ile kesişimi de içerecek şekilde tanımlanmasıdır.

Politikalar, prosedürler ve uygulamalar herkesin yararına işlemeli, şiddete maruz bırakılanları merkeze almalı ve seslerinin her yerde duyulmasını sağlamalıdır. Bu aynı zamanda engelli kadınlar için de geçerlidir. Yapısal ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ve hakların tanınmasına katkıda bulunmak amacıyla "Bizimle ilgili hiçbir şey, biz olmadan olmaz" sloganı, tüm çalışmalarda dikkate alınmalıdır.

Aşağıdaki unsurlar, engellilikle ilgili çalışmaların politikalara, prosedürlere ve uygulamalara nasıl dahil edileceğine dair iş yerlerine ve üniversite kampüslerine rehberlik sağlamaktadır:

1. İnce ayrıntılar ve karmaşıklık

İnsan hakları belgelerinde yer alan uluslararası standartlar, cinsel tacizin ele alınacağı politika ve prosedürlerin çerçevesini oluşturur. CEDAW ve CRPD de bunlar arasında yer almaktadır. Eşitsiz güç dinamikleri,

yapısal ayrımcılık ve bunların cinsel taciz deneyimlerini nasıl şekillendirdiğinin anlaşılması, bunu sona erdirmeyi amaçlayan tüm çalışmalara yansıtılmalıdır. Kesişimsel bir yaklaşım, engelli kadınların karşılaştığı yapısal ayrımcılığın ve engellerin fark edilmesine olanak tanıyacak ve bunlara yönelik çabaları derinleştirecektir.

Etkili olma ihtimali en yüksek çalışmalar, cinsel tacizi sona erdirmek amacıyla tüm karmaşıklığı ve çeşitliliği ile engelli kadınlardan öğrenen ve onların ihtiyaçlarını karşılayan çalışmalardır. İhtiyaçlar, gereksinimler ve beklentiler çeşitlidir. Örneğin, bazı kadınlar için altyazı, işaret dili tercümesi veya iletişim yardımları gereklidir; bazıları için okunması kolay formatta sağlanan bilgiler; bazı kadınlar için ise bildirim veya soruşturma sürecinde seçtikleri bir kişinin kendilerine eşlik etmesi makul beklentilerdir. Psikososyal ve zihinsel bazı engellere, diğerlerine göre daha maliyetli olan damgalanma eşlik eder. Bu durum da etkilenen kadınların seslerini duyurma ya da kendilerine inanılması olasılığını azaltmaktadır.

2. Şiddete maruz bırakılanları merkeze alan yaklaşım

BM Kadın Birimi'nin "What will it take? Promoting cultural change to end sexual harassment (Ne gerekecek? Cinsel tacizi sona erdirmek amacıyla kültürel değişimi teşvik etmek)" (2019) başlıklı yayını, şiddete maruz bırakılanların merkeze alındığı yaklaşım kavramını ele almaktadır. Şiddete maruz bırakılanların bildirim yapıp yapmaması, deneyimleri hakkında nerede, ne zaman ve kiminle konuşacakları, resmi rapor verip vermeyecekleriyle ilgili kararların kendilerine ait olduğu çağrısında bulunur.¹¹³ Davaları nihai karara bağlanmamış ya da suçlamalar düşürülmüş olsa dahi kadınların anlattıkları ciddiye

alınmalıdır. Şiddete maruz bırakılanların merkeze alındığı bir yaklaşım, onlara, düzenlemeler ile ilgili olanlar da dahil neye ihtiyaç duyduklarını sormayı gerektirir. Nitekim her kadının ihtiyaçları farklı olabilmekte veya kadınlar kendilerini belirli şekillerde rahat hissedebilmektedir.

Bildirim sistemlerine güven, birden fazla bildirim seçeneği sunarak güçlendirilebilir, böylece şiddete maruz bırakılanlar kendi seçtikleri prosedürü takip edebilir.¹¹⁴ Bu, özellikle engelli kadınlar için önemlidir, çünkü yalnızca bir bildirim seçeneklerinin olması, ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilir. Örgütsel şeffaflık, işyerlerinde kültürel değişimi teşvik etmenin anahtarıdır¹¹⁵ (bkz. Kültürel Değişim başlıklı VI. Bölüm). Sisteme yönelik güven tesis etmek, soruşturma veya suçlamanın neden düştüğüne dair net bilgiler ve davanın tasfiye edilmesine ilişkin daha geniş çaplı veriler sunmayı da gerektirir. Gizliliği bozmadan ve ayrıştırılmış verilerin kullanımı yoluyla davaların sonucunu iletmek şeffaflığı artırabilir. Ayrıca şiddete maruz bırakılanlara davalarının bir kara delikte kaybolmayacağına dair güvence vermeye yardımcı olabilir. Bu adımlar failerin sorumlu tutulup tutulmadığını ve tutuldukları takdirde bunun nasıl yapıldığını da gösterecektir.

"En çok istismara uğrayan insanların bunu dile getirme olasılıkları en düşüktür. Dolayısıyla yetkililere başvurma olasılıkları da en düşük olacaktır. Herhangi bir prosedürün başlangıç zorluğu, üzerinde güç sahibi olan biri tarafından istismar edilen (birden çok kez) birinin güvenliğini tesis etmektir. Mesele, şiddete maruz bırakılanların konuşmak istememesi değildir. Mesele, bunu hangi koşullar altında, kiminle yapacaklarıdır... Bu koşulları yaratmak önemli bir zorluktur"

- Profesör Catharine A. MacKinnon¹¹⁶

3. Soruşturma sırasındaki görüşmeler

Soruşturmalar, genellikle uzman olmayanların anlamasını ve takip etmesini zorlaştıran karmaşık teknikler içerir. Görüşmecilerin yaklaşımı, sergilediği veya somutlaştırdığı tutumlar, şiddete maruz bırakılan kişiler için güven tesis eder ya da güveni zayıflatır. Bu nedenle, engelli kadınların ihtiyaçlarının ve deneyimlerinin farkında olmak çok önemlidir. Bazı engelli kadınlar, özellikle psikososyal ve zihinsel engelleri olanlar veya iletişim güçlükleri yaşayanlar, başlarına gelenleri açıklamakta

zorlanabilirler. Bunun için, (muhtemelen daha önce) cinsel tacize maruz bırakılmış engelli kadınlarla veya şiddete maruz bırakılmış kişilerin kendilerini savunmak üzere belirlediği kişilerle çalışmak önemlidir. Bu kişiler, görüşmecilere yöntemler konusunda tavsiyede bulunacak en iyi konumdadırlar.¹¹⁷

Görüşmeciler, engelli kadınların başlarından geçenleri özgüvenle ve rahatlık içinde anlatmalarını sağlamalıdır. Bu, soruyu onların ihtiyaçlarına ve engellilik durumlarına göre uyarlayarak yapılabilir. Örneğin zihinsel engeli olan bazı kadınlar, zaman gibi soyut kavramlar içeren soruları yanıtlamakta zorlanabilir veya farklı olaylar ya da davranışlar arasında bağlantı kuramayabilir. Görme engelli kadınların, genellikle failin veya çevrenin fiziksel tanımı ile ilgili olan ilk soruyu yanıtlamaları mümkün olmayabilir. Bu yüzden ilgili bilgileri elde etmek için alternatif yolların bulunması gerekir.

Inclusion Europe¹¹⁸ zihinsel engelli kadınlara yönelik cinsel şiddet üzerine bir araştırma yürütmüş ve görüşmecilere şu tavsiyelerde bulunmuştur:

- (i) kendilerini tanıtmak ve görüşmenin amacını açıklamak,
- (ii) sürecin nasıl yürütüleceğini ve paylaşılan tanıklık ve bilgilerin ne işe yarayacağını açıklamak,
- (iii) profesyonel mesafe koymaktan kaçınmak: Kadınlara soru sorabileceklerine dair güvence vermek, güven tesis etmeye katkıda bulunacaktır,
- (iv) diğer görüşmelerden veya planlanandan daha fazla zaman ayırmaya istekli olmak; ara verme ya da görüşmeye farklı günlerde devam etme ihtimalini göz önünde bulundurmak,
- (v) uzun süreli sorgulamalardan kaçınmak.

Kadınlar sözlü iletişim kuramadıklarında veya deneyimlerini ifade etmekte zorlandıklarında, bildirim yapan kişi istediği takdirde profesyonel tercümanlar hazır bulunmalı ve refakatçilere izin verilmelidir. Görseller ya da resimlerin kullanılması iletişimi kolaylaştırabilir.

4. Eğitim ve öğrenme oturumları

Etkili eğitim, cinsel tacizi sona erdirmeye yönelik kültürel değişimi tetikleyebilir (bkz. Kültürel Değişim başlıklı VI. Bölüm). Bizzat uzmanlar tarafından yürütülen ve kesişimsel bir yaklaşımla çerçevelenen uygun eğitim, eşitsizlikleri ortaya çıkaran veya destekleyen köklü ve ayrımcı değerleri ve normları sekteye uğratabilir.¹¹⁹ Eğitim, engelli kadınların karşılaştığı önyargılar da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıları ve her türlü eşitsizliği ele almalıdır.

Eğitim, engelli kadınların ihtiyaçlarına göre aşağıdaki şekillerde uyarlanabilir:

- (i) anlaşılır bir dil, okunması kolay formatlar, Braille alfabesi vb. kullanılarak içeriğin erişilebilirliğini sağlamak ve
- (ii) engelli kadınların bazı özel yönlerine odaklanmak; örneğin, deneyimlerini yansıtan eğitim senaryoları kullanmak. Bazı engelli kadınlar, haklarının farkında olmayabilir veya davranışları cinsel taciz olarak adlandıramayabilir.¹²⁰ Bu durum, engelli olmayan kadınlar için de çok farklı değildir, ancak engelliliğe özgü ayrımcılığa dayalı belirli bir biçim veya gerekçelendirme söz konusu olabilir.

Engelli kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik eğitimler, bireysel ihtiyaçlar ve grup ihtiyaçlarının değerlendirilmesiyle oluşturulmalıdır. Bu yaklaşım, varsayımları, sistem yanlılığını ve kalıp yargıları önlemede çok önemlidir.

6. Bildirimde bulunma

Prosedürler uyarlanmalı/esnek olmalıdır. Bu sayede bildirim, beyanda bulunma, kanıt sunma ya da refakate izin verme gibi konularda engelli kadınlar için elverişli olabilirler. Karmaşık bildirim prosedürleri, kadınları deneyimleri hakkında konuşmaktan caydırır. Bildirim mekanizmalarının engelli kadınlar için açık ve erişilebilir olması gerekir. Örneğin çevrim içi bildirim, ekran okuyucu kullanan kadınlar için her zaman erişilebilir değildir. Zihinsel engelli kadınlar için bildirim mekanizmalarını anlamak zor olabilir. Bu nedenle çevrim içi, telefon, yüz yüze iletişim gibi çeşitli bildirim

mekanizmaları tavsiye edilmektedir. Bununla birlikte, yetkili birimlere ulaşım da göz önünde bulundurulabilir.

Adalet erişimi güvence altına alabilmek için prosedüre ilişkin düzenlemeler esastır. Kanıt türü konusunda esneklik, engelli kadınların katılımını teşvik edebilir. Örneğin, failleri fiziksel olarak tespit edemeseler de görme engelli kadınların sesleri dinleyerek veya dokunarak fiziksel özellikleri belirlemek suretiyle kimlik tespiti yapabilecekleri durumlar söz konusu olabilir.¹²¹

7. Geçici tedbirler ve düzeltici yollar

Yeniden bütünleştirme tedbirleri, mevcut eşitsizlikleri ele alarak önlemeye ve tekrar etmemeyi sağlamaya odaklanmalıdır. Cinsel taciz vakaları için danışmanlık, izin veya yeniden bütünleşmeyi destekleyici diğer tedbirler (hem iş yerinde hem de eğitimde), uygun tazminat, tazminat ile istifa hakkının sağlanması, güvenli öğrenme ortamları, işe iade, yasal ücretler veya eğitim ücretleri ve maliyetleri gibi düzeltici yollar mevcuttur.¹²² Geçici tedbirler ve düzeltici yollar, engelli kadınların özel ihtiyaçlarına göre şekillendirilmeli ve cinsel tacizin gerçekleşmesine neden olan güç dinamiklerini hedeflemelidir. Geçici önlemler ve düzeltici yolların engelli kadınlar için nasıl uyarlanacağına dair bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:

- **Danışmanlar**, kurum içinde veya özel sevk hizmetlerinde toplumsal cinsiyet ve engellilik konusunda eğitilmelidir. Danışmanlar, işaret dili veya iletişim panoları gibi araçlar üzerinden engelli kadınlarla iletişim kurabilmelidir. Bu mümkün değilse, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve cinsel şiddet konusunda anlayış sahibi tercümanların görevlendirilmesi esastır.
- **Cinsel tacizle ilgili irtibat kişileri** kesişimsel ayrımcılık konusunda eğitilmeli ve ihtiyaç duyulduğunda ulaşılmak üzere bir uzmanlar ağı oluşturulmalıdır.
- **İzin**, cinsel tacizin etkilerinden kurtulmak ve dinlenmek amacıyla birçok kişi için önemli olabilir. Sözleşmenin türü veya çalışma yöntemi ne olursa olsun, şiddete maruz bırakılanların izin alması sağlanmalıdır. Bu, orantısız şekilde yarı zamanlı ve koşullu iş sözleşmelerine

sahip engelli kadınlar için özellikle önemlidir. Ücretsiz izinler, şiddete maruz bırakılanlara yüklediği ekonomik yük nedeniyle kesinlikle tavsiye edilmemektedir.

- **Bütünleştirme (reintegration)** tedbirleri makul düzenlemeler içermelidir. Örneğin, bütünleştirme, üniversitede sınıf veya ofis bölümü değiştirilerek yapılırsa, yeni ortamlarda makul düzenlemeler gerçekleştirilmeli ve ilgili kişiler daha önceki düzenlemelerden mahrum bırakmamalıdır.

7. İletişim ve bilgilendirme

- (i) Engelli kadınlar etkili iletişim için fazladan yardıma ihtiyaç duyabilir. İletişimi kolaylaştırmak amacıyla tercümanların yaratıcı stratejiler kullanması gerekebilir.¹²³ Cinsel tacizi sona erdirmeye yönelik politikalar, prosedürler ve uygulamalara ilişkin bilgiler, en üst düzeyde erişimin sağlanması için farklı kanallar ve formlar aracılığıyla yayılmalıdır. Örneğin yazılı veya çevrimiçi kampanyalar, görme engelli kadınların geride bırakılması riskini barındırır. Politikalar ve süreçler hakkındaki bilgilerin okunması kolay olmalı; bu bilgiler resimli şemalar, Braille alfabesi, çevrim içi belgeler ve işaret dilleri gibi erişilebilir formatlarda sunulmalıdır.
- (ii) Cinsel tacizle ilgili politikalar, prosedürler ve materyallerde kullanılan dil genellikle çok tekniktir. Bu durum, bazı kadınların bunları anlamasını zorlaştırır. İletişim, sade bir dille ve anlaşılması kolay şekilde gerçekleştirilmelidir.

V. ADALETE ERİŞİM

Cinsel taciz konusunda adalet arayışında olan birçok engelli kadın ayrımcılıkla karşılaşır. Engelli kadınlar tutumsal, yasal engeller ve erişilebilirlik engelleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Adalet sistemleri, bildirimde bulunmayı, kanun yollarına başvurmayı veya hesap verilebilirliği engelleyen olumsuz kalıp yargılar, önyargılar ve zararlı mitleri barındırmaya devam etmektedir.

Aşağıdaki şekil, istişarelerimiz sırasında engelli kadınlar tarafından en çok dile getirilen kalıp yargıların ve sözcüklerin bir derlemesidir. Bu sözcükler, engelli kadınlara yönelik ayrımcılığı yansıtmakta ve adalet önünde engel teşkil etmektedir.

Adalet erişim, cinsel tacizin ortadan kaldırılmasında kilit önemdedir. İstişareler sırasında BM Kadın Birimi'ne engelli kadınların adalet arayışında birçok engelle karşılaştıkları belirtilmiştir. Engelli kadınlara yönelik şiddete ilişkin bildirimler nadiren yapılmakta¹²⁴ ve belirli engeller adalet arayışını sekteye uğratmaktadır. Dahası, kolluk kuvvetleri ve yasal toplulukların donanımı engelli kadınlara yönelik şiddet değerlendirmede genellikle yetersiz kalmaktadır.¹²⁵

Olumsuz kalıp yargılar, önyargılar ve zararlı mitler, polisin veya diğer kolluk kuvvetlerinin küçümseyici tutumlarına katkıda bulunan **tutumsal engelleri** oluşturur.¹²⁶ Zararlı kalıp yargılar, engelli kadınların yargıda bulunma becerilerinin sorgulanmasına neden olur,¹²⁷ onların güvenilirliğini zayıflatır ve güvenilir tanıklar olduklarına dair inançları daimi kılar. Kadın cinselliğine ilişkin mitler, mağdurun suçlanmasına ve tacizcinin eylemlerinin haklı çıkarılmasına neden olur: "Onu sen mi kışkırttın?".¹²⁸ Kadınların

tanıklıkları bu nedenle kolayca göz ardı edilebilir. Bir soruşturma sırasında birincil soruşturma konusu, bildirim yapan kadın haline gelir: Güvenilirliğine ilişkin yargılar, bildirimde bulunmanın dikkate alınıp alınmayacağını ve takibin yapıp yapılmayacağını belirleyecektir. İstişarelerimizde, eşitsizliğin sosyal yapıları birbiriyle kesiştiğinde güvenilirlik azaldığından, kadınlara yönelik genel inançsızlık kültürünün engelli kadınlar için daha da keskin olduğu defalarca vurgulanmıştır.

Engelli kadınlar bazen çok kırılgan oldukları, "yetişkin dilinde" konuşamadıkları veya görme bozuklukları nedeniyle failin kimliğini belirleyemedikleri gerekçesiyle resmi adalet süreçlerinden dışlanmaktadır: Çocuklaştırılırlar ve küçük çocuklar gibi muamele görürler.¹²⁹ **Uluslararası Engellilik İttifakı**, psikososyal engeli olan kadınların ruh sağlığı geçmişleri nedeniyle itibarsızlaştırılabileceklerini ve zihinsel engelli kadınların gerçeği söyleme yeteneklerinin sorgulanabileceğini tespit etmiştir. Görme ve işitme engelli kadınlar, gördüklerini veya işittiklerini anlatamadıkları için güvenilir olarak kabul edilebilmektedirler.¹³⁰ Hakimler, engelli kadınlardan gelecek doğrulayıcı kanıtlara, engelli olmayan kadınlardan daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Bu ihtiyaç, özellikle psikososyal veya zihinsel engellerin mevcut olması ya da kadınların yardımcı iletişim veya düzenlemelere ihtiyaç duyması hallerinde söz konusu olmaktadır.¹³¹

"Gerçek bir erkek olmama" veya zararsız olma gibi engelli erkeklere yönelik kalıp yargılar ve önyargılar da adalet erişimi engelleyebilmektedir. Söz konusu durum, engelli erkeklerin cinsel taciz bildiriminde bulunması durumunda geçerli olmakta, sözleri ve deneyimleri kolaylıkla göz ardı edilebilmektedir. Engellilik kavramının erkekleri zararsız hale getirmesi, bu tür erkekleri fail olarak bildiren kadınların durumunu da güçsüzleştirir. Engelli kadınlar, cinsel tacizin faili

olarak engelli erkekler hakkında bildirimde bulunma konusunda isteksiz davranabilirler. Zira bu, "kendi topluluklarına karşı" hareket ettikleri gerekçesiyle bir aşağılama unsuru sayılabilir.

Özellikle zihinsel ya da psikososyal engeli olan kadınlar, adalete erişimde ciddi **yasal engellerle** karşılaşır. Mevzuat onlara karşı doğrudan ve/veya dolaylı ayrımcılık yapabilir.¹³² Kadınların hukuki ehliyetini kısıtlayan veya kaldıran hukuk sistemleri, dava açmalarını, tanıklık etmelerini veya kanıt sunmalarını engelleyebilir.¹³³ Usule ilişkin düzenlemeler her zaman sağlanmamaktadır. Bu da engelli kadınların yasal süreçlere katılımını engelleyerek ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmamış hukuk sistemlerinde ve tanıklıklarını kolaylaştırmak için tasarlanmamış süreçler içinde mücadele etmelerine neden olabilir.¹³⁴

İletişim engelleri, tercümanın olmaması, adalet sistemi personelinin engellilik temelli ayrımcılığa dair

anlayışının yetersizliği gibi **erişilebilirlik engelleri** ciddi boyutta olabilir.¹³⁵ Destekleyici iletişim veya makul düzenlemeler her zaman sağlanmamaktadır.¹³⁶

Engelli kadınların adalete erişimi gerçek bir mücadele alanı olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, az sayıda vakanın bildirilmiş olması şaşırtıcı değildir. Bu belgede tartışılan engelli kadınları duymak konusundaki boşluklar, önyargılar ve başarısızlıklar, devletlerin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinin ihlalini teşkil etmektedir. Bütün bunlar da kadınları adaletten, mağdurları etkili hukuk yollarına erişimden mahrum etmekte ve faillerin cezasız kalmasına imkân vermektedir.

VI. KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Kültür, cinsel tacizin sona ermesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kültürler, toplumsal cinsiyete ve engelliliğe dayalı olanlar da dahil olmak üzere eşitsiz güç ilişkilerinin sürekliliğine yol açar. Kültürel varsayımlar ve ifadeler; ayrıcalık ve sessizlik yeminleri gibi istismarcıları koruyan şekillerde eşitsizliği pek çok yönden normalleştirir. Eşitsizlik, ayrımcılık veya istismarı dile getiren kişiler karalanabilir.¹³⁷ Kültürel normlar ve önyargılar, iş dünyasına ve üniversite kampüslerine nüfuz eder. Cinsel tacizi sona erdirmeye yönelik ciddi bir niyet, bu önyargıların ve normların üstesinden gelmelidir. İşyerinde ve üniversite kampüslerinde kültürel değişim, engelli kadınların yapısal eşitsizlikleri düzeltmek amacıyla kendi stratejilerini oluşturup kullanabilecekleri koşulları da yaratmalıdır.

Cinsel tacize uğradığını bildiren kadınlara hâlen saygı duyulmamakta ve inanılmamaktadır. Toplumsal cinsiyet normlarına yönelik anlayışımıza ilişkin kültürel kalıplar, inançlar ve tutumlar, cinsel taciz hakkındaki düşüncelerimizi de şekillendirmekte ve yeniden üretmektedir. Hoşgörü, sessizlik, rıza gösterme ve mağduru suçlama halen normdur.¹³⁸ Tüm kültürler toplumsal cinsiyet bakımından eşitsiz ve engelleyicidir; iş dünyası ve üniversite kampüsleri de bundan muaf değildir.

BM Kadın Birimi'nin *"What will it take? Promoting cultural change to end sexual harassment (Ne gerekecek? Cinsel tacizi sona erdirmek amacıyla kültürel değişimi teşvik etmek)"* (2019) başlıklı yayını, kültürel değişim ihtiyacını ele alarak kalıcı kültürel değişim için altı çalışma alanı belirlemiştir. Söz konusu altı alan şunlardır: (i) liderlik ve mesaj oluşturmak; (ii) sıfır hoşgörüyü anlamak ve uygulamak; (iii) mağdur merkezli yaklaşımları anlamak ve yerleştirmek; (iv) eğitimi güncellemek; (v) kolektif sahiplenmeyi uygulamak ve teşvik etmek ve (vi) örgütsel şeffaflık.

Yukarıdaki tüm unsurların engellilik konusunu yaygın hale getirmesi gerekmektedir. Engellilere yönelik ayrımcılık ile uygun eğitim, hak temelli liderlik ve mesaj oluşturma yoluyla mücadele edilebilir. İşyerleri ve üniversite kampüsleri engelli kadınların insan haklarının tam olarak tanınması için de çalışmalıdır. Buna yönelik olarak:

- Engelli kadınların liderlik pozisyonlarında yer alması sağlanmalıdır. Engelli kadınlar halihazırda nadiren yönetici veya üniversitelerin liderlik pozisyonlarında yer almaktadır.
- Engelli kadınlar da dahil olmak üzere toplumun çeşitliliğini yansıtan işgücü ve öğrenci organlarının oluşturulması yönünde aktif olarak çalışılmalıdır. Üniversite bursları ve tüm işyerlerinde hedefli işe alma/terfi çalışmaları bu çabalara yardımcı olabilir.
- Engelli kadınlar için savunmasızlık durumları yaratan ya da bunu şiddetlendiren yapısal faktörler ortadan kaldırılmalıdır. Kalıcı/uzun vadeli sözleşmeler, geçici ve kısa vadeli sözleşmelere tercih edilmeli, engelli kadınlar geçimlerini sağlayabilecekleri maaşlar alabilmeli ve sözleşmeler onlara diğer çalışanlarla aynı hakları sağlamalıdır.
- Makul düzenlemelerin teminat altına alınması, engelli kadınların haklardan diğer çalışanlarla eşit bir şekilde yararlanmasına olanak tanıyacaktır. Uzaktan çalışma, evden çalışma veya esnek bir çalışma programı da dahil alternatif çalışma düzenlemelerinin oluşturulması, koronavirüs salgını sırasında uygulanabilirliğini kanıtlamış ve uzun vadede uygulanabilecek tedbirlere örnektir.
- Engelliliğe yönelik çift yönlü bir yaklaşım benimsenmelidir: Engelli hakları savunucularının her politika, prosedür ve uygulamanın şekillendirilmesine yardımcı olması sağlanmalı ve engelli kadınları etkileyen eşitsizliklerin giderilmesi için hedef odaklı tedbirler alınmalıdır.

VII. SONUÇ

Üye Devletler, Gündem 2030 kapsamında kimseyi geride bırakmamayı ve en önce en uzağa ulaşmayı taahhüt etmişlerdir. Bu taahhüt, eşitsizlikleri sona erdirmeye ve ayrımcılıkla mücadele için açık eylemde bulunmayı gerektirir. Engelli kadınlar kendilerinin geride bırakıldığını düşünmektedir: Cinsel tacizi sona erdirmeye çalışmaları da dahil olmak üzere sesleri ve deneyimleri yeterince merkeze taşınmamıştır. Engelli kadınlar, cinsel taciz de dahil kadınlara yönelik şiddete engelli olmayan kadınlardan daha yüksek oranlarda maruz bırakılmakta ve deneyimleri engelli olmayan kadınlardan farklı olabilmektedir. #MeToo küresel hareketi, engelli kadınların deneyimlerini geniş kapsamlı olarak yansıtmamaktadır. Cinsel tacizi sona erdirmeye yönelik kesişen yaklaşımlar benimsemek, marjinalleşmenin devam etme riskini azaltacaktır. Cinsel tacizi sona erdirmeye çalışmaları, engelli kadınların seslerini ve deneyimlerini gerçek ve değerli bilgi kaynakları olarak kabul etmelidir. Engelli hakları hareketinin “Bizimle ilgili hiçbir şey, biz olmadan olmaz” çağrısını takip etmek, eşitsizliklerin cinsel tacizi nasıl şekillendirdiğini kabul etmenin ve bu kişilerin haklarının yerine getirilmesini sağlamanın merkezinde yer almaktadır.

EK I: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL NORMATİF STANDARTLAR

KÜRESEL

Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD), 2006 yılında kabul edilmiştir. Sözleşme'nin rehber ilkelerinden biri kadın-erkek eşitliğidir. Sözleşme, engelli kadınların "çok yönlü ayrımcılığa maruz bırakıldıklarını" kabul eder ve Taraf Devletleri, engelli kadınların tam olarak gelişmeleri, ilerlemeleri ve güçlenmeleri yönünde uygun tedbirleri almaya çağırır (Madde 6). Madde 16, devletleri, toplumsal cinsiyete ve yaşa duyarlı uygun yardım ve desteği sağlamak suretiyle engelli bireylere yönelik her türlü sömürü, şiddet ve istismarı önlemek ve bu kişileri korumak için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlü kılar. CRPD Komitesi, **Engelli Kadınlar ve Kız Çocuklarına İlişkin 3 sayılı Genel Yorumunda** (2016), iş yerinde cinsel tacize özel olarak değinmektedir.

Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, 1993 yılında kabul edilmiştir. Bildirge, cinsel tacizi kadınlara yönelik şiddet tanımının (Madde 2) bir parçası olarak görür ve Devletleri, kadınlara yönelik şiddeti suç kabul etmeye ve ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri almaya çağırır (Madde 4). 1995 yılında kabul edilen **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**, cinsel tacizi kadınlara yönelik şiddet sürecinin bir parçası olarak kabul eder. Ayrıca hükümetleri ve kuruluşları, engelli kadınlara yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için özel tedbirler almaya çağırır.

1979 yılında kabul edilen **Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (CEDAW)**, cinsiyet eşitsizliği üzerine küresel bir antlaşmadır. Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığı, kadınların haklarından ve özgürlüklerinden erkeklerle eşitlik temelinde yararlanmalarını engelleyen cinsiyet temelli dışlamaları ve kısıtlamaları da dahil ederek tanımlar.

19 sayılı Genel Tavsiye Kararı (1992) CEDAW Madde 1'de tanımlanan kadınlara yönelik ayrımcılığın cinsiyete dayalı şiddeti, yani "kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız şekilde etkileyen şiddeti" kapsadığını ve bunun kadınların insan haklarını ihlal ettiğini kabul eder. Ayrıca cinsel tacizi, toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet biçimi olarak görür.

- **35 sayılı Genel Tavsiye Kararı** (2017) toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yapısal nedenlerini, önyargı ve toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıların etkilerini vurgulayarak önceki tavsiyeyi tamamlar ve günceller.
- **18 sayılı Genel Tavsiye Kararı** (1991) engelli kadınların deneyimlediği kesişimsel ayrımcılığı kabul eder.

2015 yılında kabul edilen **2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi**, 17 SKA'da toplumsal cinsiyetle ilgili 54 gösterge ile kadınlara yönelik ayrımcılığı sona erdirmeyi amaçlayan en yeni uluslararası çabayı temsil etmektedir. Amaç 5, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı, tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesini sağlamayı taahhüt eder. Alt hedef 5.2, ise kadınlara ve kız çocuklarına yönelik tüm şiddeti ve sömürüyü sona erdirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu Gündem aynı zamanda, SKA 1 ile yoksulluğun sona erdirilmesi, SKA 3 ile sağlıklı yaşamların güvence altına alınması da dahil olmak üzere engelli kadınlara yönelik temel meseleleri vurgulamaktadır. Adil, barışçıl ve kapsayıcı toplumların geliştirilmesini hedefleyen SKA 16, engelli kadınlarla ve cinsel tacizi sona erdirmeye konusundaki genel çalışmalarla ilişkilidir.

2019 yılında kabul edilen **190 sayılı Şiddet ve Tacize dair ILO Sözleşmesi**, toplumsal cinsiyete

dayalı şiddet ve cinsel taciz de dahil olmak üzere iş yerinde şiddet ve tacizi ele almaktadır. Sözleşme, şiddet ve tacizden arındırılmış bir iş dünyası hakkını tanıır. Ayrıca toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılar ve eşitsizlik içeren toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkileri de dahil olmak üzere, iş dünyasında şiddet ve tacizi sona erdirmek için temel sebeplerin ve risk faktörlerinin üstesinden gelme ihtiyacını vurgular. Sözleşme, 25 Haziran 2021 tarihinde yürürlüğe girecektir. **Şiddet ve Tacize İlişkin 206 sayılı Tavsiye Kararı**; Sözleşme'nin temel ilkeler, koruma ve önleme, uygulama, yasal yollar, yardım ve rehberlik, eğitim ve farkındalık yaratma ile ilgili hükümlerini tamamlayıcı niteliktedir.

BÖLGESEL

Afrika

- **Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi, Afrika Kadın Hakları Protokolü (Maputo Protokolü)**, 2003 yılında kabul edilmiştir. Protokol, Devletleri, iş yerinde ve eğitim kurumlarında cinsel tacizle mücadele ve cezalandırmayla yükümlü kılar (Madde 12 ve 13). Ayrıca Taraf Devletlere, cinsel şiddet ve ayrımcılık gibi şiddetten uzak bir yaşamı güvence altına almak da dahil olmak üzere, engelli kadınları korumaya yönelik özel tedbirler alma yükümlülüğü getirir (Madde 23).
- **Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi, Engelli Bireylerin Haklarına İlişkin Protokol** 2018 yılında kabul edilmiştir. Protokol, genel ilke olarak kadın-erkek eşitliğini güvence altına alır (Madde 3). Madde 27, devletleri, engelli kadın ve kız çocuklarının diğerleriyle eşit bir şekilde insan hakları ve halkların haklarından tam olarak yararlanmalarını sağlamakla yükümlü kılar. Bu yükümlülükler arasında, kadın ve kız çocuklarını engellilik temelli, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten koruma da yer alır.

Amerika Kıtası

- **Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılar Arası Sözleşme (Belém do Pará Sözleşmesi)** 1994 yılında kabul edilmiştir. Sözleşme,

kadınların cinsel taciz de dahil olmak üzere (Madde 2) şiddete maruz bırakılmama hakkını (Madde 6) güvence altına alır. Sözleşme, Devletleri, kadınlara yönelik her türlü şiddeti suç saymakla; bunların önlenmesi, cezalandırılması ve ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirler almakla (Madde 7) ve engelleri nedeniyle kadınların şiddete karşı savunmasızlık durumlarını özel olarak dikkate almakla (Madde 9) yükümlü kılar.

- **Engelli Bireylere Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılar Arası Sözleşme** 1999 yılında kabul edilmiştir. Sözleşme, engelli bireylere yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesini ve ortadan kaldırılmasını; engelli bireylerin toplumla tam olarak bütünleşmesini desteklemeyi amaçlamaktadır (Madde 2).

Avrupa

- **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)**, 2011 yılında kabul edilmiştir. Sözleşme, Taraf Devletleri, kadınların kamusal ve özel alanda şiddetten uzak yaşama hakkını desteklemek ve korumak; şiddeti önlemek ve her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak için tedbirler almakla yükümlü kılar. Sözleşme'nin engellilik de dahil olmak üzere herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanması güvence altına alınmalıdır (Madde 4). Devletler, cinsel tacize yönelik yaptırım uygulamalıdır (Madde 40).
- **Avrupa Birliği Temel Haklar Antlaşması**, 2000 yılında kabul edilmiştir. Antlaşma, cinsiyete ve engelliliğe dayanan ayrımcılığı yasaklar (Madde 21). Engelli bireylerin bağımsızlıklarını, sosyal ve mesleki bütünleşmelerini ve toplumsal hayata katılımlarını sağlamak üzere alınacak tedbirlerle bütünleştirilmeleri çağrısında bulunur. (Madde 26)

SONNOTLAR

- 1 UN Women (2017). Making the SDGs Count for Women and Girls with Disabilities. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/6/issue-brief-making-the-sdgs-count-for-women-and-girls-with-disabilities>]
- 2 UN Women (2020). Stepping Up to the Challenge: Towards International Standards on Training to End Sexual Harassment, 4. [<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/discussion-paper-towards-international-standards-on-training-to-end-sexual-harassment-en.pdf?la=en&vs=2351>]
- 3 European Union Agency for Fundamental Rights (2015). Violence Against Women: An EU Wide Survey. Main Results, 189 [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf]
- 4 National Council on Disability (2018). Not on the Radar: Sexual Assault of College Students with Disabilities. [https://ncd.gov/sites/default/files/NCD_Not_on_the_Radar_Accessible.pdf]
- 5 Cotter, A. (2014). Violent Victimization of Women with Disabilities. [<https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2018001/article/54910-eng.pdf>]
- 6 Australian Human Rights Commission (2018). Everyone's Business: Fourth National Survey on Sexual Harassment in Australian Workplaces, 8. [<https://humanrights.gov.au/our-work/sex-discrimination/publications/everyones-business-fourth-national-survey-sexual/>]
- 7 Office of National Statistics (2019). Disability and Crime, UK. [<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/disability/bulletins/disabilityandcrimeuk/2019#sexual-assault>]
- 8 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) (2006). Engellilerin Haklarına Dair Sözleşme, Madde 1. [<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>]
- 9 Santos, R., Templ, H., & Radenkovi, N. (2017). The UNCRPD: A New Look at our Human Rights. [<http://www.euroblind.org/sites/default/files/media/ebu-media/The-UNCRPD---A-new-Look-at-Our-Human-Rights.pdf>]
- 10 Avrupa Konseyi (2020). Ana Peláez Narváez ile görüşme. [https://www.youtube.com/watch?v=jj2hAA-KOmY&feature=emb_logo]- Erişim Tarihi 19 Temmuz, 2020.
- 11 UN Women (2017). Making the SDGs Count for Women and Girls with Disabilities. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/6/issue-brief-making-the-sdgs-count-for-women-and-girls-with-disabilities>]
- 12 World Health Organization and World Bank (2011). World Report on Disability, 27. [www.who.int/disabilities/world_report/2011/en]
- 13 UN Women (2017). Making the SDGs Count for Women and Girls with Disabilities. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/6/issue-brief-making-the-sdgs-count-for-women-and-girls-with-disabilities>]
- 14 A.g.e.
- 15 Engellilerin Hakları Komitesi (CRPD Komitesi) (2016). Engelli Kadınlar ve Kız Çocuklarına İlişkin 3 sayılı Genel Yorum, BM Belgesi. CRPD/C/GC/3. [<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>]
- 16 BMGK (2006). Engellilerin Haklarına Dair Sözleşme, Madde 2. [<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>]
- 17 A.g.e., Madde 13
- 18 İnsan Hakları Konseyi (2019). Engellilerin Hakları Özel Raportörünün Raporu: Kanada Ziyareti. BM Belgesi. A/ HRC/43/41/Add.2, para. 81. [<https://undocs.org/en/A/HRC/43/41/Add.2>]
- 19 CRPD Komitesi (2018). Ayrımcılık Yapmama ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum No. 6. BM Belgesi. CRPD/C/GC/6, para. 51. [<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>]
- 20 Shakespeare, T., Bright, T., & Kuper, H. (2018). Engellilerin Sağlığa Erişimi. Engellilerin Hakları Özel Raportörü Tarafından Hazırlanan Tartışma Belgesi, 8, 21–26, BMGK'den (2018) alınmıştır. Engellilerin Hakları Özel Raportörü Raporu. Engellilerin Sağlık Hakkı. BM Belgesi. A/73/161, para 30. [<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/SRDisabilities/Pages/Reports.aspx>].

- 21 Mitra, M., Mouradian, V. E., & Diamond, M. (2011). Sexual Violence Victimization Against Men with Disabilities. *American Journal of Preventive Medicine*, 41(5): 494-497. doi: 10.1016/j.amepre.2011.07.014
- 22 UN Women (2018). Towards an End to Sexual Harassment: Urgency and Nature of Change in the Era of #MeToo, 8. [<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/towards-an-end-to-sexual-harassment-en.pdf?la=en&vs=4236>]
- 23 UN Women (2018). Ask an Activist: What are the Most Important Lessons Learned on Sexual Harassment in this Last Year of Activism? [<https://www.unwomen.org/en/news/stories/2018/12/ask-an-activist-catharine-mackinnon>]
- 24 MacKinnon, C. A. (1979). *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*. New Haven and London: Yale University Press, 40.
- 25 International Labor Organisation (ILO) and UN Women (2019). Handbook: Addressing Violence and Harassment Against Women in the World of Work [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/handbook-addressing-violence-and-harassment-against-women-in-the-world-of-work>]
- 26 UN Women (2019). What Will it Take? Promoting Cultural Change to End Sexual Harassment, 10. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/09/discussion-paper-what-will-it-take-promoting-cultural-change-to-end-sexual-harassment>]
- 27 Purna Sen (2019). MeToo: Moving Forward Conference. [<https://www.youtube.com/watch?v=BPMK5iw0ka8&list=PLj3ogNrbtBazwkYBrOyDGelyYhS4XqqqJ>] - Erişim Tarihi 19 Temmuz, 2020.
- 28 UN Women (2020). Stepping Up to the Challenge: Towards International Standards on Training to End Sexual Harassment, 5. [<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/discussion-paper-towards-international-standards-on-training-to-end-sexual-harassment-en.pdf?la=en&vs=2351>]
- 29 UCLA ve Columbia Hukuk Fakültesi'nde Hukuk Profesörü olan Kimberlé Crenshaw; Sivil Haklar, Sıyahi feminist hukuk teorisi ve ırk, ırkçılık ve hukuk alanında önde gelen bir kişidir. Çalışmaları, ürettiği terimlerle tanınan iki çalışma alanına temel oluşturmuştur: Kritik Irk Teorisi ve Kesişimsellik. Kimberlé Crenshaw'ın çalışmaları hakkında daha fazla bilgi şu adreste bulunabilir: <https://aapf.org/kimberle-crenshaw>
- 30 Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Law Forum*. 1989 (1) Article 8, 149. [<http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>]
- 31 Garland-Thomson, R. (2002). Feminist Disability Studies. *NWSA Journal*. 14 (3), 1-32.
- 32 Burke, T. (2017). #MeToo was Started for Black and Brown Women and Girls. They're Still Being Ignored. *Post Nation*. [<https://perma.cc/22XR-GUEJ>]
- 33 Chakravarti, U. (2015). A Gendered Perspective of Disability Studies, in Hans, A. (2015). *Disability, Gender and Trajectories of Power*. SAGE Publications.
- 34 CRPD Komitesi, Sözleşmenin Taraf Devletler tarafından uygulanmasını izleyen bağımsız uzmanlardan oluşan bir organdır. Komitenin çalışmaları hakkında daha fazla bilgi şu adreste bulunabilir: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crpd/pages/crpdindex.aspx>
- 35 CRPD Komitesi (2016). Engelli Kadınlar ve Kız Çocuklarına İlişkin 3 sayılı Genel Yorum. BM Belgesi. CRPD/C/GC/3, para 16. [<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>]
- 36 CEDAW Komitesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin uygulanmasını izleyen bağımsız uzmanlardan oluşan bir organdır. Komitenin çalışmaları hakkında daha fazla bilgi şu adreste bulunabilir: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx>
- 37 CEDAW Komitesi (1991). Genel Tavsiye No. 18: Engelli Kadınlar. [https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4729_E.pdf]. CEDAW Komitesi (2015). Kadınların Adalet Erişimi Hakkında 33 Sayılı Genel Tavsiye. BM Belgesi CEDAW/C/GC/33, para 8. [https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_33_7767_E.pdf]
- 38 CEDAW Komitesi (2010). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 2. Maddesi Kapsamında Taraf Devletlerin Temel Yükümlülüklerine İlişkin 28 Sayılı Genel Tavsiye. BM Belgesi CEDAW/C/GC/28, para 18. [<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>]

39 A.g.e.

- 40 İnsan Hakları Komitesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Taraf Devletleri tarafından uygulanmasını izleyen bağımsız uzmanlardan oluşan bir organdır. Komitenin çalışmaları hakkında daha fazla bilgi şu adreste mevcuttur: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/ccpr/pages/ccprindex.aspx>
- 41 İnsan Hakları Komitesi (2000). CCPR Genel Yorum No. 28: Madde 3 (Kadın ve Erkeklerin Hak Eşitliği). BM Belgesi CCPR/C/21/Rev.1/Add.10, para 30. [https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11]
- 42 Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995). Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, para 32. [https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11]
- 43 Devandas Aguilar, C. (2020). Conference Women and Girls with Disabilities: Intersectional Approach for Eliminating Violence and Discrimination. [<https://www.youtube.com/watch?v=bS4lALUKLf0&feature=youtu.be>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.
- 44 Degener, T. (2016). Disability in a Human Rights Context, *MDPI Laws* 5 (35), 2. doi: 10.3390/laws5030035
- 45 Devandas Aguila, C. Engellileri Hakları Özel Raportörü. İnsan Hakları Perspektifinden Engellilik Değerlendirmesi. Avrupa Komisyonu. [<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=18067&langId=en>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020
- 46 Garland-Thomson, R. (1997). *Extraordinary Bodies: Figuring Physical Disability in American Culture and Literature*. New York: Columbia University Press.
- 47 Örneğin bkz. CRPD Komitesi (2016). Guatemala'nın İlk Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri. BM Belgesi CRPD/C/GTM/CO/1, para9. [https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GTM/CO/1&Lang=en]
- 48 Degener, T. (2016). Disability in a Human Rights Context, *MDPI Laws*. 5 (35), 2. doi: 10.3390/laws5030035
- 49 Degener, T. (2017). A New Human Rights Model of Disability, in Fina, D., Cera, R., and Palmisano, G. (Eds.), *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*. Springer, 42.
- 50 Degener, T. (2016). Disability in a Human Rights Context, *MDPI Laws*. 5 (35), 2. doi: 10.3390/laws5030035
- 51 BMGK (2019). Engellilerin Hakları Özel Raportörü Raporu. BM Belgesi A/HRC/43/41, para 16. [<https://undocs.org/en/A/HRC/43/41>]
- 52 Morris, J. (1998). Feminism, Gender and Disability. Text of a paper presented at a seminar in Sydney, Australia. [<https://disability-studies.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/40/library/morris-gender-and-disability.pdf>]
- 53 UN Women (2019). What Will it Take? Promoting Cultural Change to End Sexual Harassment, 9. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/09/discussion-paper-what-will-it-take-promoting-cultural-change-to-end-sexual-harassment>]
- 54 Kelly, L. (1988). *Surviving Sexual Violence*. Cambridge, United Kingdom: Polity Press, 75.
- 55 A.g.e, 76.
- 56 BMGK (2017). Engelli Kadın ve Kız Çocuklarının Durumu ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Statüsü ve İhtiyari Protokol. Genel Sekreterin Raporu. BM Belgesi A/72/227, para 14. [<https://www.un.org/development/desa/disabilities/news/dspd/women-and-girls-with-disabilities-cprd.html>]
- 57 A.g.e.
- 58 A.g.e.
- 59 UN Women (2020). Mapping of Discrimination against Women and Girls with Disabilities in East and Southern Africa, 50. [<https://africa.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/mapping-of-discrimination-on-disabilities-in-esar>]
- 60 Avrupa Konseyi (2003). Engelli Kadınlar Yönelik Ayrımcılık, 36. [<https://rm.coe.int/16805a2a17>]
- 61 Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası (2011). Dünya Engellilik Raporu, 206. [www.who.int/disabilities/world_report/2011/en]

- 62 UNESCO (2018). Eğitim ve Engellilik: 49 Ülkeden Alınan Verilerin Analizi, 30. [<http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip49-education-disability-2018-en.pdf>]
- 63 World Health Organization and World Bank (2011). World Report on Disability, 237. [www.who.int/disabilities/world_report/2011/en]
- 64 A.g.e, 238.
- 65 Mitra. S. & Sambamoorthi, U. (2006). Government Programmes to Promote Employment among Persons with Disabilities in India. Indian Journal of Social Development, 195-213, cited in World Health Organization and World Bank (2011). World Report on Disability, 239.
- 66 Schur, L. A. (2003). Barriers or Opportunities? The Causes of Contingent and Part-time Work among People with Disabilities. Industrial Relations, 42:589-622.
- 67 European Parliament (2017). Study on Discrimination and Access to Employment for Female Workers with Disabilities, 51. [[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602067/IPOL_STU\(2017\)602067_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602067/IPOL_STU(2017)602067_EN.pdf)]
- 68 Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2018). Building Disability-inclusive Societies in Asia and the Pacific: Assessing Progress of the Incheon Strategy. United Nations Publication, Sales No. E.18.II.F.4, cited in United Nations Department of Economic and Social Affairs (2018). Disability and Development Report. Realizing of the Sustainable Development Goals by, for and with Persons with Disabilities. [<https://www.un.org/development/desa/disabilities/publication-disability-sdgs.html>]
- 69 BMGK (2017). Engellilerin Hakları Özel Raportörü Raporu. Hukuki Ehliyet ve Desteklenen Karar Verme Mekanizmaları Hakkında Rapor. BM Belgesi A/HRC/37/56, para 15 & 17. [<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/SRDisabilities/Pages/LegalCapacity.aspx>]
- 70 A.g.e.
- 71 Şubat ve Nisan 2020 arasında, BM Kadın Birimi Nezdinde Cinsel Taciz ve Diğer Ayrımcılık Türleriyle Mücadele İcra Koordinasyon Ofisi; engelli kadın örgütleri, uzmanlar, aktivistler, özel sektör ve uluslararası örgütlerle bir dizi istişare düzenledi. İstişarelerde cinsel tacizi sona erdirmeye yönelik politikalar, prosedürler ve uygulamalardaki eksikler ele alındı.
- 72 Lu, W. (2017). I'm Disabled and I Get Sexually Harassed — Here's Why That Matters. *Teen Vogue*. [<https://www.teenvogue.com/story/disability-and-sexual-harassment>]
- 73 UN Women (2020). Country Support Policy Brief on 'Meeting Basic Needs of Women and Girls with Disabilities'. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/06/policy-brief-meeting-basic-needs-of-women-and-girls-with-disabilities-during-covid-19>]
- 74 United Nations Department of Economic and Social Affairs, Leaving No One Behind: The COVID-19 Crisis through the Disability and Gender Lens, May 8th, 2020. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/news/dspd/covid-19-disability.html> – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.
- 75 International Disabilities Alliance, The Missing Millions from the Gender Lens Discussion of COVID-19, May 12th, 2020. <http://www.internationaldisabilityalliance.org/blog/gender-COVID19-follow-up> – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.
- 76 Elliott, L. (2020). Progress on Gender Equality at Risk from Covid-19 Jobs Crisis, Says ILO. The Guardian [<https://www.theguardian.com/world/2020/jun/30/gender-equality-covid-19-jobs-ilo?emci=4d69a5a1-1cc2-ea11-9b05-00155d03bda0&emdi=1992b7d5-61c2-ea11-9b05-00155d03bda0&ceid=1404428>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.
- 77 Women Enabled International (WEI) (2020). COVID-19 at the Intersection of Gender and Disability: Findings of a Global Human Rights Survey, March to April 2020 [<http://bit.ly/WEICovidReport>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.
- 78 Inclusion Europe (2018). Life After Violence: A Study on How Women with Intellectual Disabilities Cope with Violence they Experienced in Institutions, 9. [<https://www.inclusion-europe.eu/life-after-violence/>]; Ortoleva, S., & Lewis, H., (2012). Forgotten Sisters - A Report on Violence against Women with Disabilities. An Overview of its Nature, Scope, Causes and Consequences. 16. [<https://repository.library.northeastern.edu/files/neu:332599/fulltext.pdf>]
- 79 UNFPA (2018). Global Study on Ending Gender-based Violence and Realizing Sexual and Reproductive Health and Rights. [<https://www.unfpa.org/publications/young-persons-disabilities>]
- 80 Kadın Hakları ve Fırsat Eşitliği Komitesi, Avrupa Parlamentosu (2004). Avrupa Birliği'ndeki Azınlık Gruplarının Durumuna İlişkin Rapor (2003/2109(INI)), 13. [<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2004-0102+0+DOC+PDF+VO//EN>]

- 81 BMGK (2017). Engelli Kadın ve Kız Çocuklarının Durumu ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Statüsü ve İhtiyari Protokol. Genel Sekreterin Raporu. BM Belgesi A/72/227, para 21. [<https://www.un.org/development/desa/disabilities/news/dspd/women-and-girls-with-disabilities-crpd.html>]
- 82 Dawn, R. (2014). "Our Lives, Our Identity": Women with Disabilities in India. *Disability and Rehabilitation*. 36 (21), 1769, 1768-1773. doi: 10.3109/09638288.2013.870237
- 83 Kelly, L., & Radford, J. (1990). "Nothing Really Happened": The Invalidation of Women's Experiences of Sexual Violence. *Critical Social Policy*. 10 (30), 47, 39-53. doi: 10.1177/026101839001003003
- 84 BMGK (2017). Engelli Kadın ve Kız Çocuklarının Durumu ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Statüsü ve İhtiyari Protokol. Genel Sekreterin Raporu. BM Belgesi A/72/227, para 21. [<https://www.un.org/development/desa/disabilities/news/dspd/women-and-girls-with-disabilities-crpd.html>]; Comité Español de Representantes de Personas con Discapacidad (CERMI) (2018). Derechos Humanos y Discapacidad: Informe España 2018, 184 & 185. [https://www.cermi.es/sites/default/files/docs/colecciones/Informe%202018_12062019.pdf]; World Bank (2019). Brief on Violence against Women and Girls with Disabilities. [https://www.vawgresourceguide.org/sites/vawg/files/briefs/vawg_resource_disability_formatted_v6.pdf].
- 85 BMGK (2012). Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü Raporu. BM Belgesi A/67/227, para. 31. [<https://undocs.org/A/67/227>]
- 86 A.g.e.
- 87 CEDAW Komitesi, zorla kısırlaştırma ve zorla kürtajın toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimlerinden olduğunu ve koşullara bağlı olarak işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye varabileceğini kabul etmiştir. Bkz. CEDAW Komitesi (2015). Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin 35 No'lu Genel Tavsiye, 19 No'lu Genel Tavsiyenin Güncellenmesi. BM Belgesi CEDAW/C/GC/35, para 18. [<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>]
- 88 Lucy-Ann Buckley at the Conference Global Resistance to Sexual Harassment and Violence. (2020) Panel 2: Intersectionality and Sexual Harassment/Violence. Berkley Center on Comparative Equality and Anti-Discrimination Law. June 8 – 9, 2020.
- 89 Haraldsdóttir, F. (2018). Now We Are Just Talking about Gender: Disabled Women as Killjoys and Troublemakers in Feminist Movements (#MeTooReykjavik). Speech given at the #MeToo Conference in Reykjavik on the 18th of September 2018. [<http://tabu.is/now-we-are-just-talking-about-gender-disabled-women-as-killjoys-and-troublemakers-in-feminist-movements-metooireykjavik/>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020
- 90 Comité Español de Representantes de Personas con Discapacidad (CERMI). (2018). Derechos Humanos y Discapacidad: Informe España, 184 and 185. [https://www.cermi.es/sites/default/files/docs/colecciones/Informe%202018_12062019.pdf]
- 91 Victorian Mental Illness Awareness Council, cited in WWDA (2016). WWDA Position Statement 1: The Right to Freedom from All Forms of Violence. [http://wwda.org.au/wp-content/uploads/2016/10/Position_Statement_1_-_Violence_FINAL_WEB.pdf]
- 92 Cotter, A. (2014). Violent Victimization of Women with Disabilities. [<https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2018001/article/54910-eng.pdf>]
- 93 Inter-American Development Bank (2019). Violence Against Women and Girls with Disabilities, Latin America and the Caribbean. [<https://publications.iadb.org/en/violence-against-women-and-girls-disabilities-latin-america-and-caribbean>]
- 94 European Union Agency for Fundamental Rights (2015). Violence Against Women: An EU Wide Survey. Main Results, 188. [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf]
- 95 Coalition on Violence Against Women (COVAW) & Kaih. (2013). Baseline Survey: The Knowledge, Awareness, Practice and Prevalence Rate of Gender-based Violence (GBV) Especially Sexual Violence among Women and Girls with Intellectual Disabilities, 27. [<http://covaw.or.ke/wp-content/uploads/2014/01/Covaw-report-new-final-interactive.pdf>]
- 96 Puir, M., Misra, G., and Hawkes, S. (2015). Hidden Voices: Prevalence and Risk Factors for Violence Against Women with Disabilities in Nepal. *BMC Public Health*. doi: 10.1186/s12889-015-1610-z
- 97 Inclusion Europe (2018). Life After Violence: A Study on How Women with Intellectual Disabilities Cope with Violence they Experienced in Institutions, 9. [<https://www.inclusion-europe.eu/life-after-violence/>]
- 98 Delegación del Gobierno para la Violencia de Género, Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, Gobierno de España (2015). Macroencuesta de Violencia contra la Mujer 2015. Avance de Resultados. https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/macroencuesta2015/pdf/AVANCE_MACROENCUESTA_VIOLENCIA_CONTRA_LA_MUJER_2015.pdf

- 99 Lin, L. P., Yen, C. F., Kuo, F. Y., Wu, J. L., & Lin, J. D. (2009). Sexual Assault of People with Disabilities: Results of a 2002-2007 National Report in Taiwan. Research in *Developmental Disabilities*. 30(5) [<https://tmu.pure.elsevier.com/en/publications/sexual-assault-of-people-with-disabilities-results-of-a-2002-2007>]
- 100 Şubat ve Nisan 2020 arasında, BM Kadın Birimi Nezdinde Cinsel Taciz ve Diğer Ayrımcılık Türleriyle Mücadele İcra Koordinasyon Ofisi; engelli kadın örgütleri, uzmanlar, aktivistler, özel sektör ve uluslararası örgütlerle bir dizi istişare düzenledi. İstişarelerde cinsel tacizi sona erdirmeye yönelik politikalar, prosedürler ve uygulamalardaki eksikler ele alındı.
- 101 UN Women (2019). What Will it Take? Promoting Cultural Change to End Sexual Harassment, 11. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/09/discussion-paper-what-will-it-take-promoting-cultural-change-to-end-sexual-harassment>]
- 102 A.g.e.
- 103 BM Kadın Birimi'nin yürüttüğü istişareler.
- 104 A.g.e.
- 105 ILO and UN Women (2019). Handbook: Addressing Violence and Harassment Against Women in the World of Work [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/handbook-addressing-violence-and-harassment-against-women-in-the-world-of-work>]
- 106 A.g.e., 7.
- 107 Diane Desierto. The ESCR Revolution Continues: ILO Convention No. 190 on the Elimination of Violence and Harassment in the World of Work. Ejil: Talk!, June 28, 2019. [<https://www.ejiltalk.org/the-new-ilo-convention-no-190-on-the-elimination-of-violence-and-harassment-in-the-world-of-work/>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.
- 108 ILO, ILO Convention on Violence and Harassment: Five Key Questions, Haziran 28, 2019 https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/news-room/news/WCMS_711891/lang--en/index.htm – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020
- 109 UN Women (2018). Guidance Note on Campus Violence Prevention and Response, 6. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/02/guidance-note-on-campus-violence-prevention-and-response>]
- 110 Humphreys, C. J., & Towl, G. J. (2020). *Addressing Student Sexual Violence in Higher Education: A Good Practice Guide*. Emerald Publishing Limited.
- 111 National Council on Disability, (2018). Not on the Radar: Sexual Assault of College Students with Disabilities. [https://ncd.gov/sites/default/files/NCD_Not_on_the_Radar_Accessible.pdf]
- 112 UN Women (2018). Towards an End to Sexual Harassment: Urgency and Nature of Change in the Era of #MeToo. [<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2018/towards-an-end-to-sexual-harassment-en.pdf?la=en&vs=4236>]
- 113 UN Women (2019). What Will it Take? Promoting Cultural Change to End Sexual Harassment, 29-33. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/09/discussion-paper-what-will-it-take-promoting-cultural-change-to-end-sexual-harassment>]
- 114 ILO and UN Women (2019). Handbook: Addressing Violence and Harassment Against Women in the World of Work, 73 [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/handbook-addressing-violence-and-harassment-against-women-in-the-world-of-work>]
- 115 UN Women (2019). What Will it Take? Promoting Cultural Change to End Sexual Harassment, 50. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/09/discussion-paper-what-will-it-take-promoting-cultural-change-to-end-sexual-harassment>]
- 116 Profesör MacKinnon, cinsel tacizle mücadele konusunda BM Kadın Birimi'nin danışmanıdır. Bu alıntı, 2018'de BM Kadın Birimi'nin Cinsel Taciz üzerine gerçekleştirdiği "Feminist Think Space" adlı etkinlikteki konuşmasından alınmıştır.
- 117 Inclusion Europe, (2019). Talking about Violence and Abuse with Women with Intellectual Disabilities. Research Methodology from the Life after Violence Study.

118 A.g.e, 7.

119 Eğitim hakkında daha fazla rehberlik için bakınız UN Women (2020). Stepping Up to the Challenge: Towards International Standards on training to end sexual harassment. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/discussion-paper-towards-international-standards-on-training-to-end-sexual-harassment>] – Erişim Tarihi 19 Temmuz, 2020.

120 Avrupa Konseyi (2020). Ana Peláez Narváez ile görüşme. [https://www.youtube.com/watch?v=jj2hAA-KOmY&feature=emb_logo] – Erişim Tarihi 19 Temmuz, 2020.

121 Euroblind. Article 13- Access to Justice. [<http://www.euroblind.org/convention/article-13>] – Erişim Tarihi 13 Temmuz, 2020

122 ILO and UN Women (2019). Handbook: Addressing Violence and Harassment Against Women in the World of Work, 76 [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/handbook-addressing-violence-and-harassment-against-women-in-the-world-of-work>]; ILO (2019). Recommendation 206 – Violence and Harassment Recommendation, para. 18. [https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R206]

123 Human Rights Watch (2018). Invisible Victims of Sexual Violence: Access to Justice for Women and Girls with Disabilities in India Invisible victims, 36. [<https://www.hrw.org/report/2018/04/03/invisible-victims-sexual-violence/access-justice-women-and-girls-disabilities>]

124 World Bank (2019). Brief on Violence against Women and Girls with Disabilities, 14. [https://www.vawgresourceguide.org/sites/vawg/files/briefs/vawg_resource_disability_formatted_v6.pdf].

125 Ortoleva, S., & Lewis, H., (2012). Forgotten Sisters - A Report on Violence against Women with Disabilities. An Overview of its Nature, Scope, Causes and Consequences. [<https://repository.library.northeastern.edu/files/neu:332599/fulltext.pdf>]

126 A.g.e, para 52.

127 CRPD Komitesi (2016). Engelli Kadınlar ve Kız Çocuklarına İlişkin 3 sayılı Genel Yorum. BM Belgesi CRPD/C/GC/3, para 30. [<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/GC.aspx>]

128 Bu, görüşmelerimiz sırasında konuştuğumuz bir kadının söylediklerinden alıntıdır.

129 A.g.e.

130 International Disability Alliance (IDA) (2013). IDA Submission to the CEDAW Committee's General Discussion on Access to Justice, 54th session. [<https://www.internationaldisabilityalliance.org/events/54th-session-committee-elimination-discrimination-against-women-february-march-2013>] – Erişim Tarihi 21 Temmuz, 2020.

131 Ortoleva, S., & Lewis, H., (2012). Forgotten Sisters - A Report on Violence against Women with Disabilities. An Overview of its Nature, Scope, Causes and Consequences. [<https://repository.library.northeastern.edu/files/neu:332599/fulltext.pdf>]

132 Doğrudan ayrımcılığa bir örnek, zihinsel veya psikososyal engeli olan kadınların mahkeme işlemlerinde hukuki ehliyet nedeniyle tanıklıklarının azalmasıdır. Dolaylı ayrımcılık, tarafsız görünen ancak engelli kadınlar üzerinde orantısız bir şekilde olumsuz etkisi olan yasaları ifade eder.

133 Women Enabled International (WEI), Submission to OHCHR: Comments for Report on Access to Justice for Persons with Disabilities Written. [<https://www.womenenabled.org/pdfs/WEI%20Submission%20to%20OHCHR%20Report%20on%20CRPD%20Article%2013%20Access%20to%20Justice%20&%20Women%20with%20Disabilities%20May%201,%202017%20FINAL.pdf>]

134 Benedet, J., & Grant, I. (2007). Hearing the Sexual Assault Complaints of Women with Mental Disabilities: Evidentiary and Procedural Issues. McGill Law Journal. 35: 515-552.

135 A.g.e.

136 Ortoleva, S., & Lewis, H., (2012). Forgotten Sisters- A Report on Violence against Women with Disabilities. An Overview of its Nature, Scope, Causes and Consequences. [<https://repository.library.northeastern.edu/files/neu:332599/fulltext.pdf>]

137 UN Women (2019). What Will it Take? Promoting Cultural Change to End Sexual Harassment, 17. [<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/09/discussion-paper-what-will-it-take-promoting-cultural-change-to-end-sexual-harassment>]

138 A.g.e.

BM KADIN BİRİMİ, TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADININ GÜÇLENMESİ İÇİN ÇALIŞAN BİR BM KURULUŞUDUR. BM KADIN BİRİMİ, KADINLARIN VE KIZ ÇOCUKLARININ KÜRESEL DÜZEYDE SAVUNUCUSUDUR VE İHTİYAÇLARININ DAHA HIZLI KARŞILANMASINI SAĞLAMAK AMACIYLA KURULMUŞTUR.

BM Kadın Birimi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik küresel standartların belirlenmesi konusunda BM Üye Devletlerini destekler. Aynı zamanda bu standartların uygulanması için gereken kanunların, politikaların, programların ve hizmetlerin tasarlanmasında hükümetler ve sivil toplumla birlikte çalışır. Kadınların yaşamın her alanına eşit katılımını savunan BM Kadın Birimi, bu amaçla beş öncelik alanına odaklanır: Kadın liderliğini ve katılımını arttırmak; kadınlara yönelik şiddeti sona erdirmek; barış ve güvenlik süreçlerinin tüm alanlarına kadınları dahil etmek; kadınların ekonomik olarak güçlenmesini sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ulusal kalkınma planlamasının ve bütçelemesinin merkezine yerleştirmek. BM Kadın Birimi ayrıca BM sisteminin toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirme çalışmalarını da koordine eder ve destekler.

220 East 42nd Street
New York, New York 10017, USA
Tel: 212-906-6400
Fax: 212-906-6705

www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomen
www.twitter.com/un_women
www.youtube.com/unwomen
www.flickr.com/unwomen